

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

Váraszó helynevei

SZAKDOLGOZAT
FÖLDTUDOMÁNYI ALAPSZAK

Készítette:

Pál Márton

térképész és geoinformatikus szakirányú hallgató

Témavezető:

Faragó Imre

tanszéki mérnök

ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

Budapest, 2017

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. Földrajzi név - helynév.....	5
1.1 A magyar helynevek felépítése.....	5
1.2 Dolgozatom helynévírása	6
2. Földrajzi-földtani környezet.....	7
3. Társadalom- és emberföldrajzi környezet.....	11
4. A palócok és a palóc nyelvjárás	13
5. Váraszó története.....	15
6. A kutatáshoz használt források	19
7. Helynévosztályozásom alapjai	22
7.1 Osztályozási előzmények	22
7.2 Osztályozási rendszerem, kategorizálásom alapjai	24
8. Váraszó helyneveinek elemzése:.....	26
8.1. Víznevek:.....	26
8.2. Bemélyedést jelölő térszínformanevek:.....	28
8.3. Kiemelkedést jelölő térszínformanevek:	31
8.4. Sík területet jelölő nevek:	33
8.5. Talajnevek:	34
8.6. Testrésznevekből alakult nevek:.....	35
8.7. Helyzetviszonyító és alakmeghatározó nevek:.....	35
8.8. Növény- és állatnevekből alakult földnevek:	37
8.9. Foglalkozásnevekből származó helynevek:.....	38
8.10. Birtokosnevek:.....	38
8.11. Létesítménynevek:.....	40
8.12. Eseménynevek:.....	41
8.13. Művelési formára utaló nevek:	42
8.14. Állattartásra, -tenyésztésre utaló nevek:.....	43
8.15. Nemzetiségi vonatkozásokból kialakult nevek:	44
8.16. Védelmi célra emelt épületekből kialakult nevek:	44
8.17. Ipari vonatkozású nevek:	45
8.18. Asszociáló nevek:	46
8.19. Kategorizálhatatlan nevek:	47

8.20. Településrészek nevei:.....	47
9. Névváltozatok.....	49
9.1. Névváltozatok a határnevek körében.....	49
9.2. A nevek kihalása.....	51
10. Következtetés a lakosság névismeretére	53
11. Váraszó helyneveinek térképi ábrázolása	56
12. Összegzés, kitekintés.....	57
13. Mellékletek.....	58
1. sz. melléklet: A névgyűjtéshez használt források adatai	59
2. sz. melléklet: A gyűjtött névanyag	62
3. sz. melléklet: Szakdolgozati kérdőív	71
14. Köszönetnyilvánítás	77
Irodalomjegyzék.....	78
Nyilatkozat	80

Bevezetés

Mint váraszói lakos, már kisgyermekkorom óta érdeklődöm településem múltja, környezete, jellemzői, elhelyezkedése, térképezése és földrajzi nevei iránt. Mindig inspirált, hogy hogyan tudnék tenni a lakosokért, hogyan tudnám leghasznosabban a falu javát szolgálni.

Globalizálódó világunkban az elmúlt évtizedek során a perifériára szorult kisebb települések (aprófalvak, tanyák) szerepe radikálisan csökkent. A korábban jelentős munkaerőt vonzó ipar, a helyiek megélhetését biztosító mezőgazdaság gyakorlatilag megszűnt, s nem biztosít megélhetést többé. Emiatt egyre nagyobb mértéket ölt az elvándorlás, amely hosszú távon e területek elnéptelenedéséhez vezet.

E szomorú folyamat egyik eleme a helynevek szerepének elhalványulása. Az elmúlt évtizedekig nagyszámú helyi munkaerő vett részt az erdő- és mezőgazdasági munkákban, jellemzően a település külterületén. Annak érdekében, hogy a munkások egy bizonyos területet azonosítani tudjanak, névvel látták el. Ezek története akár több száz évre is visszanyúlhat, de viszonylag újabb elnevezésekkel is találkozhatunk, amelyek korabeli ismereteket nyújtanak a közösségről. E nevek jelentősége az utóbbi időben számottevően csökkent a társadalmi-foglalkoztatottsági átrétegződésben tapasztalt folyamatok miatt: a lakosok már nem járnak a határba, s nem foglalkoznak széles körben erdőgazdálkodással.

Ez a helyzet teljes mértékben érinti Váraszót is. Határnevei, dűlőnevei, utcarészeinek elnevezései 1-2 generáció alatt szinte teljesen kikoptak a köztudatból, ezeket javarészt ma már csak az idősebb korosztály képviselői ismerik. Dolgozatom legfőbb célja ezért a névmentés, de ezen felül szeretném a különböző korosztályok ismeretét is felmérni kérdőívvel ebben a tekintetben.

Mivel az 1970-es évek elején lezajlott névgyűjtés óta átfogó és részletes rendszerezés nem történt, és a váraszói helynevek elemzésével még senki sem foglalkozott, hiszem, hogy dolgozatom alkalmas lehet a helyi örökség ezen apró részének megőrzésére, továbbadására.

1. Földrajzi név - helynév

Váraszó helyneveinek részletes tárgyalása előtt célszerű tisztázni egy általános terminológiai problémát: a földrajzi név és a helynév használatát. Egy fogalmat, ha létrejöttekor nem láttak el pontos definícióval, a használata emeli normatívvá. LŐRINCZE L. (1947) és BENKŐ L. (1947) következetesen használják a földrajzi név terminust a régebbi helynév helyett. LŐRINCZE meghatározása szerint a földrajzi nevek „a táj különböző részeinek, illetőleg a tájban található természetes és mesterséges alakulásoknak megkülönböztető nevei”. Ma a kevésbé pontosabban meghatározott helynevet leggyakrabban a földrajzi név szinonimájaként használják, de más értelemben is előfordul (határnevek szinonimájaként, illetve a néprajzi kiadványokban gyakrabban fellelhető). Dolgozatomban a helynév terminust én is a földrajzi névvel azonos jelentéssel használom.

1.1 A magyar helynevek felépítése

A magyar szóalkotás során magyar nyelvi elemekből létrejött neveket tekinthetjük magyar helynévnek, földrajzi névnek. Sok típusuk hasonló a jelzős szerkezetekhez, és tagokból (elemekből) állnak. Fontos, hogy a magyar nyelvészeti szakirodalomban az elemek száma nincs összefüggésben a helyesírásukkal: az egynél több tagú nevek mindegyike lehet kötőjellel írt, különírt vagy egybeírt (*Jászfelsőszentgyörgy*, *Dél-kínai-tenger*). Ennek eldöntésére szigorú szabályok vonatkoznak, amelyekre a későbbiekben utalni fogok. A térképész szakirodalomban az értelmezés kissé másképp történik: a helynevek kötőjellel vagy különírással elválasztott részeit tagnak, míg az egybeírt részeket elemeknek nevezzük. Ez alapján egy egybeírt földrajzi név lehet többelemű, de csak egytagú; a különírt nevek mindegyik tagja pedig lehet egy- vagy többelemű.

Földrajzi tulajdonnévnek nevezzük a helynév általában első tagját (esetleg tagjait), ami az azonos földrajzi köznévvvel ellátott térszínelemeket különíti el egymástól. Állhat földrajzi köznév nélkül (*Balaton*, *Tarna*, *Bükk*); külön szabály alapján egybeírva a földrajzi köznévvvel (*Csallóköz*, *Dunántúl*); településnév esetén kötelezően egybeírva a többi taggal (*Tarnaszentmária*, *Balassagyarmat*); vagy a helyesírási szabályok szerint általánosan kötőjellel elválasztva a földrajzi köznévtől (*Kola-félsziget*, *Atlanti-óceán*).

A földrajzi köznevek egy bizonyos terület földrajzi jellegét határozzák meg, terepi vonatkozást mutatnak. Ezek jelentéstartama alapján következtethetünk a jelölt térrész földfelszíni alakulatainak fizikai jegyeire, illetve az ember által mesterségesen létrehozott tereptárgyak, építmények tulajdonságaira. Lehetnek egyszerű (*hegy*, *patak*) vagy összetett

szavak (*fennsík, dombvidék*). A földrajzi köznevek jelentése idővel elhalványodhat, esetleg már csak egyes nyelvjárásokra jellemző, de akár teljesen el is halhat. Fontos szabály, hogy minden földrajzi köznevet (egyes különírt szószerkezetek kivételével, *pl.: teraszos sík, öntöző főcsatorna*) kötőjellel választunk el az előtte álló tulajdonnévi tagtól.

Földrajzi jellegű jelzőről beszélünk abban az esetben, ha a helynév megkülönböztető tagja (mely vonatkozhat helyzetre, időre, formára, nagyságra, színre, stb.) viszonyítást fejez ki (*alsó, lapos, nagy, fekete, ó*). Helyesírásuk szerint közvetlenül vagy kötőjellel kapcsoljuk őket a földrajzi név többi eleméhez.

Fontos megemlíteni a helynévképzők csoportját. Az adott nyelvben szabályossággal jelentkező, a gyökökhöz és a szavakhoz járuló, leggyakrabban földrajzi nevekben megjelenő toldalékokat (általában képzőket, de lehetnek jelek és ragok is) helynévképzőnek vagy földrajzinév-képzőnek nevezzük. A magyar nyelvészek kizárólagosan földrajzi nevek képzésében résztvevő toldalékokat nem tudtak kimutatni, így ezek mind előfordulnak közszavak képzésében is. A helynévképzők általános tulajdonsága, hogy 'valamivel ellátott, valamihez tartozó' jelentéstartalommal bírnak. Földrajzi neveinkben képzők és ún. képzőbokrok jelennek meg. Ezek a következők: *-d, -gy, -c/-ca/-ce, -i, -j (-ly), -s/-ság/-ség, -cs, -sd, -n/-ny, -nd, -ó/-ő, -k, -ka/-ke*. Példa néhány helynévben: *Fonyód, Somogy, Apc, Nagyoroszi, Csernely, Bálványos, Patacs, Nádasd, Harsány, Körmend, Detk*.

1.2 Dolgozatom helynévírása

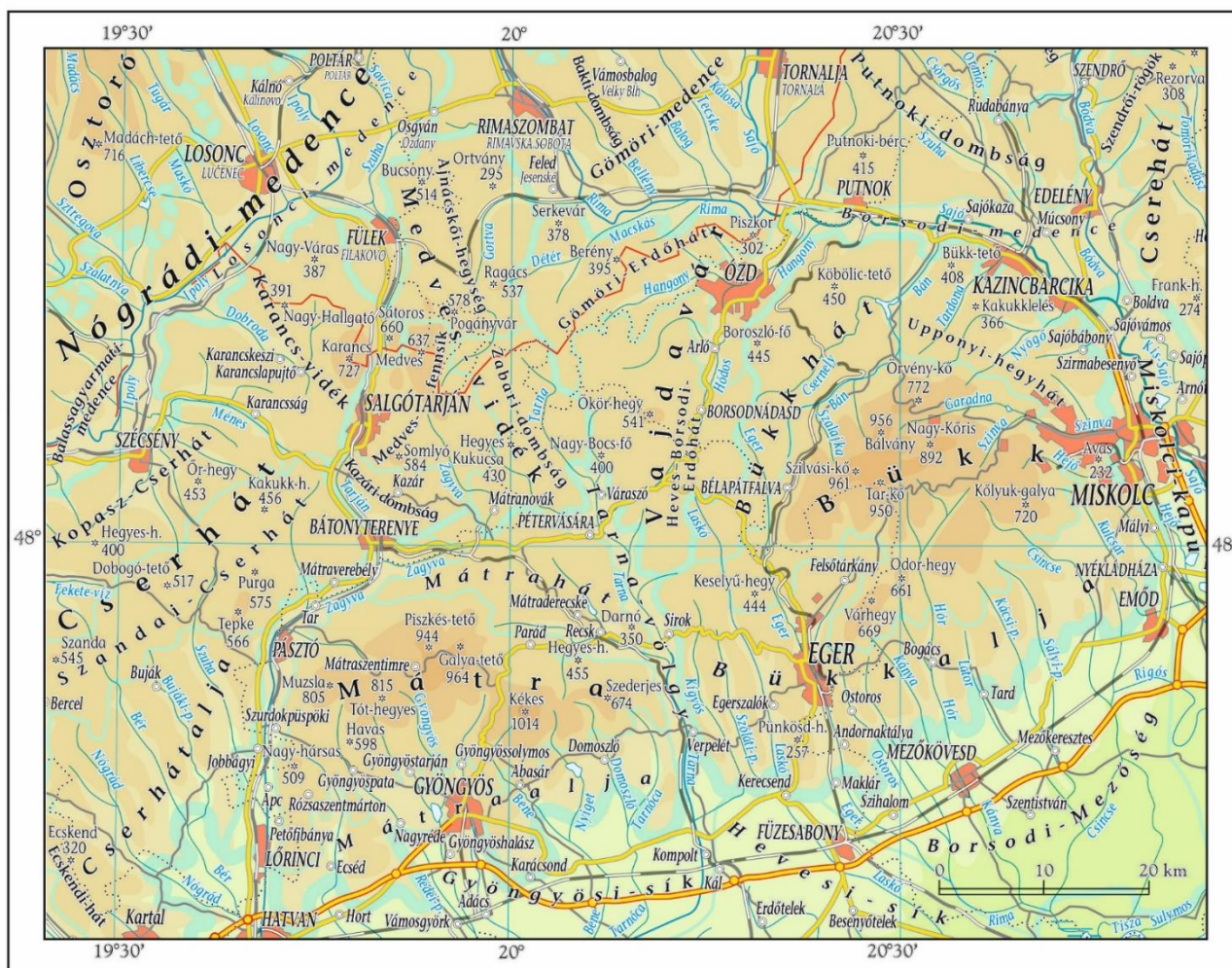
Munkámban általánosan a magyar földrajzinév-írás szabályait követem a régies köznévi formák megtartásával, de néhány alfejezet ez alól kivételt képez.

A 2. és 3. sz. mellékletben a helynevek egyes forrásokból hűen átírt alakját használom koruk és minőségük hatásos kifejezésére.

A 4. sz. mellékletben, a nevek térképi ábrázolása során árnyaltabb elvet követtem. Javarást a helyesírás szabályait vettem figyelembe, de teret engedtem a tájnyelvi alakoknak is. Jellegzetes példa a földrajzi köznevek népies változatának megírása (*Mátyás telki, Kis-güdő, Eresztény-vőgy*), amelyekkel céloom a helyi névhasználat hangsúlyos kifejezése. Másik jelentős eltérés az akadémiai helyesírástól az *aszó* köznév használatában fedezhető fel. Míg több helyen ennek használata az eredeti formában, vagy a *szó* rövidített alakban történik, térképi ábrázolásomban a váraszoói használatot hangsúlyozom. E szerint az *aszó* köznév teljesen összeolvadt az előtaggal, az *sz* mássalhangzó pedig *ssz* kettős mássalhangzóra váltott. Ennek megfelelően az általam használt nevek *Czinkásszó, Hellásszó, Vagdasszó, stb.* alakban íródnak.

Továbbá nehézséget okozott még a bizonytalan jelentésű előtaggal bíró nevek helyesírása is: *Bagú-lyuk* (az előtag a bagoly állatnévre vonatkozik).

2. Földrajzi-földtani környezet

1. ábra: Várászó környékének természetföldrajzi tájai, $M = 1:650\,000$

(forrás: *A magyar környezet atlasza 1: 600 000*, szerk.: Faragó Imre)

Várászó a Mátra és a Bükk hegységektől északra fekvő kis palóc település. A természetföldrajzi tájbeosztások változatosan határozzák meg a községet magába foglaló terület nevét. PRINZ GYULA (1936) tájfelosztásában az egészen Anonymusig visszanyúló történetiséggel bíró Bolhád néven írja le (a Felföld országrész Mátraerdő táján belül), amely vidék a Tarján- és a Hódos-patak között terül el (LUKÁCS, 2003). LÁNG SÁNDOR (1953) Ózd-Pétervására közötti hegyvidéknek, korábban azonban még Vajdavár-vidéknek nevezte. A szocializmus idején tehát a tájszemlélet változása a terület névadására is hatással volt. A Magyarország földrajzinév-tára (FÖLDRAJZINÉV-BIZOTTSÁG, 1971) Heves—Borsodi-dombságnak, míg egy 1977-ben megjelent útikönyv Kis-Bükknek (ÁROKSZÁLLÁSY, 1977)

nevezi. Magyarország Nemzeti Atlaszában (PÉCSI, 1989) a Gömör—Hevesi-dombság része (az Észak-magyarországi medencék középtáj és az Észak-magyarországi középhegység részeként), míg a Magyarország kistájainak kataszterében (MAROSI & SOMOGYI, 1990) az Észak-magyarországi medencék középtáj magában foglalja a Gömör—Hevesi-dombság kistájcsoportot, melynek része a Pétervásári-dombság.

A rendszerváltás utáni régi-új nemzeti szempontokat is figyelembe vevő tájfelosztások legfőbb képviselője, a Kárpát-Pannon térség természeti tájtagolódása (HAJDÚ MOHAROS & HEVESI, 1997) szerint Váraszó és környéke a Mátraerdő nagytáj Vajdavár középtájának Heves—Borsodi-Erdőhát kistáján helyezkedik el. A középtáj névadója a Vajdavár (530 m), amely a terület egyik legmagasabb pontja. E tájbeosztás megjelenése óta több szerző is a Vajdavár, Vajdavár-vidék nevet használja (FARAGÓ, SOKRÉTŰ TÉRKÉPÉSZET, 2014; KATONA, 2006), s ezért dolgozatomban a tájegység elnevezésére én is a Vajdavárt fogom használni. Célom ezzel a helyiek ismeretének frissítése is, hiszen a lakosok nagy része nem ismeri a lakóhelyét magában foglaló tájegység nevét, illetve a tágabb környezetét. Aki mégis, az a hagyományosan használt Óbükk, vagy az elmúlt évtizedek térképein elterjedt Gömör—Hevesi-vagy Heves—Borsodi-dombság nevet ismeri. A festői dombvidék javarészt a Hódos, Hangony, Leleszi-patak és a Tarna vízgyűjtőjén helyezkedik el. Fontos hangsúlyozni, hogy a terület földtani szempontból sokszor túlnyúlik ezeken a határvonalakon.

A dombság tengerszint feletti magassága javarészt 150 és 540 méter között változik. Legmagasabb csúcsa az Ökör-hegy (541 m), északon pedig a Hangony 150 m-en hagyja el a kistájat. Az Ökör-hegy körzetében még beszélhetünk 500 m-nél magasabb csúcsokról, de legjellemzőbbek a 400-500 méter magas tetők. Kettős arculatát hűen tükrözi a medencedombság kifejezés: a Mátra, Bükk és a Gömör—Szepesi-érchegység felől nézve medencejelleg érvényesül, azonban a táj belseje az É-D-i futású meredek patak- és folyóvölgyek, illetve az általuk közrezárt 400-500 méteres hátak miatt inkább tűnik alacsony középhegységnek (HEGEDŰS, 2004-2005).

A kistáj földtanilag fiatal területnek számít, fejlődésének kezdetéhez a harmadidőszak elejéig, a paleocénig kell visszatekintenünk. E kornál idősebb formáció nem fordul itt elő. A Dél-Alpok vidékéről ekkor kezdett északkelet felé vándorolni a terület, amelyet az idők folyamán többször is elöntött a tenger. Ennek hatására alakultak ki azok az üledékes formációk, amelyek jelenleg is Vajdavár legnagyobb részét alkotják. A Recsk, Bükkszék és Pétervására környékén mélyfúrások során felszínre került márga (Budai Márga Formáció) az első tengerelöntés hatására keletkezhetett az eocénban, jelenléte a medencealjzatban valószínűsíthető. Az oligocén korszak eleji elzárt, oxigénszegény medencében keletkezhettek

a Tardi, kicsit később pedig a már tengeri elöntéssel létrejött Kiscelli Agyag Formáció kőzetei, amelyek a Bükkszék és Fedémes környezetében a feltárt kis mennyiségű kőolaj tárolókőzetei. A miocén korszak elején keletkezhetett a helyben apokának hívott világosszürke, homokszerű aleurit (Szécsényi Slír Formáció). Legjellegzetesebb kőzete azonban az áramlásokkal, hullámokkal átjárt sekélytengerekben lerakódó Pétervásárai Homokkő Formáció anyaga, amely nagyon gyakran fordul elő a felszínen az előbb említett apoka mellett. A szávai

2. ábra: Pétervásárai Homokkő Formáció pétervásárán, a 23-as főút mellett (forrás: <http://www.panoramio.com/photo/78656850>)

hegységképződés folyamán az ekkorra kialakult üledékes kőzetek redőkbe gyűrődtek, majd a később kialakuló húzófeszültség a kistáj szerkezeti vonalai mentén riolitos-dacitos vulkanizmust okozott, amelynek erősen mállott, helyenként bentonitosodott vulkáni kőzetei foltokban megtalálhatóak a dombság nyugati részén (pl. Istenmezeje). Ennél fiatalabb harmadidőszaki képződmények az Ózdi-medencében kialakult Salgótarjáni Barnakőszén Formáció kivételével nem ismertek. A negyedidőszak folyamán a különböző eróziós folyamatok által lepusztított üledékek rakódtak le, amelyeket követett a periglaciális időkben a szélvédett helyeken lerakódott lejtőlösz, a palóclösz (amit szintén apokának hívnak) (HEGEDŰS, 2004-2005).

Néhány a tájképet meghatározó természeti képződmény:

Bükkszenterzsébeti Nagy-kő: A falu határától nem messze, a Darázs-patak völgyében tárul elénk az Vajdavár egyik legimpozánsabb sziklafala. A 320-400 m között elhelyezkedő közel függőleges fal magassága 80 méter. Sérülékenysége mérsékelt, ennek köszönhető, hogy jellemzően egy tömbben áll.

Vállós-kő (Noé szőlője, Istenmezeje): A völgytalp fölé 50-70 méterrel kiemelkedő sziklafal története az 1700-as évekig nyúlik vissza. Ekkor a meredek hegyoldal az erdőirtások miatt szinte teljesen elvesztette talajtakaróját, de visszaerdősödése a hegytető felől folyamatos. A Noé szőlője elnevezést a glaukonitos homokkő gömbölydeden sorba rendeződő alakzatáról kapta, amely távolról nézve valóban szőlőtőkék sorozatának tűnik.

Szénlopó-táró (Istenmezeje): A dombság legjelentősebb barlangja, amelynek enyhén íves járata bő 15 méter hosszú. Anyaga elsősorban a Pétervásárai Homokkő Formáció alsó tagozatának homokköve. Geológiai jelentőségét a homokkő alapkőzetben ritkán megfigyelhető cseppkövek adják. A helyi lakosság által még fel nem fedezett barlang vitathatatlanul a térség egyik legnagyobb kincse (UTASI, 2010).

A sok esetben szerkezeti vonalak mentén kialakult É-D irányú patak völgyek mélyen felszabdalták a területet. Az északkeleti rész a Sajó, a többi a Tarna vízgyűjtő területéhez tartozik. A két legjelentősebb vízfolyás a Hangony és a Tarna. Ezeknek számos mellékága ismert: Hódos, Szentgyörgyi-patak, Hosszú-völgyi-patak, Leleszi-patak. A területen természetes tó nem található, legismertebb mesterséges tavak a Hangony létesített halastó, illetve a váraszói Hosszú-völgyben felduzzasztott 3 horgásztó.

A kistáj talajtípus szempontjából kifejezetten egységes, hiszen a dombság 88%-át barna erdőtalaj borítja, amely az északi területeken nagyon savanyú, ezért mezőgazdasági művelésre csak közepesen alkalmas. 8%-os a részesedése a földes vagy köves kopároknak, amelyeket minimális vagy teljesen erodálódott talajtakaró jellemez, nagyon kevés növényzettel. 4%-a területnek a patak völgyekben található vályogos víztartó öntéstalajok, amelyek a humuszosodástól függően mezőgazdasági művelés alá esnek (HEGEDŰS, 2004-2005).

A kistáj éghajlata mérsékelt hűvös-mérsékelt száraz. Hidegebb foltok a magasabb területeken fordulhatnak elő. Az évi középhőmérséklet 8,3-8,5°C. Az ország nagy részéhez képest a hőmérséklet alacsony, jól példázza ezt a dombság északnyugati részén elhelyezkedő Zabar, ahol évtizedek óta negatív hőmérsékleti rekordokat mérnek. Az éjszakai fagyok általában április közepén megszűnnek, s október elején térnek vissza. Ez körülbelül évi 170 fagymentes napot jelent. Éves szinten 600-640 mm csapadékkal számolhatunk, ami a mezőgazdaságilag megművelhető területek szempontjából igen kedvező, ugyanis az ettől

délebbre és keletebbre elhelyezkedő tájak jellemzően szárazabbak. Az uralkodó szélirány Ny illetve ÉNy, az átlagos szélesség szélvédett terület lévén 2 m/s körüli (HEGEDŰS, 2004-2005; MAROSI & SOMOGYI, 1990).

Az Vajdavár természeti értékeinek védelmére 1993-ban megalakult a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet. A kistáj periférikus helyzetének előnyei és hátrányai is vannak: a kevés látogató kedvez a természeti értékek megőrzésének, azonban így országos hírű természeti képződmények maradnak feltáratlanul, gondozatlanul. A területen átfutó turistautak száma is csekély, pedig a turistaforgalom az egyébként szerény gazdasági lehetőségekkel rendelkező terület számára is fellendülést hozhat (UTASI, 2010).

3. Társadalom- és emberföldrajzi környezet

A Heves megyei Pétervásárai járást alkotó 20 település egy része az Ózd – Pétervásárai-dombság területére esik. Váraszó azon 8 község közé tartozik, amelyek lélekszáma nem éri el a 600-at. Az alacsony lélekszámú falvak jórészt a járás északi felében helyezkednek el, ahol Pétervására központi szerepe egyértelmű. A „Kedvezményezett térségek besorolásáról” szóló 311/2007. (XI.17.) Kormányrendelet alapján a Pétervásárai járás társadalmi-gazdasági szempontból a 36. leghátrányosabb térségnek számít az országban: társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot meghaladó munkanélküliséggel küzdő települések jellemzőek.

A térség ipara csekély. Kiemelkedik a Recsken bányászott kitűnő minőségű építőkö, illetve az Istenmezeje határában kitermelt bentonit. A mezőgazdaság szerepvállalása minimális, a rendszerváltás után a termelészövetkezetek felosztásával létrejött osztatlan közös földtulajdon a mezőgazdasági termelés gátjává vált. A növénytermesztés és az állattenyésztés is háttáji léptékbe szorult vissza. Jelentősebb az erdőgazdálkodás és a vadgazdálkodás, köszönhetően az erdők nagy területi arányának – a magas csapadékatlag és a kedvező hőmérséklet miatt. Az idegenforgalmi vonzerő elsősorban az egészségturizmus és a természet közeli turizmus hatásából fakad: Mátraderecske, Bükkszék és Parád a gyógyászat, Váraszó pedig a horgásztavak és a szép táj miatt egyre népszerűbb.

2012-es adatok szerint a járás lakossága 20702 fő (KSH). A terület fejletlensége kihat a népesség számára is: az 1999-2008 közötti időszakban összességében 2168 fővel csökkent a lakónépesség. A halálozások száma a vizsgált időszakban markánsan meghaladta az elveszületések számát, s a természetes fogyás értéke csaknem négyszerese az országos átlagnak (-3,05 ‰). A népesség csökkenésének okai közül ki kell emelnünk a vándorlási különbözetet,

amely jelentősen hozzájárul ehhez a kedvezőtlen folyamathoz. Ebből adódóan 2008-ban Váraszón és Kisfüzesen több mint 30 ezrelékkal csökkent a lakosságszám. A járás népességtartó ereje igen rossz, amely a megfelelő munkahelyek hiánya miatti magasabban kvalifikált népesség kiáramlásának köszönhető. Ezzel párhuzamosan megjelentek az olcsóbb életkörülmény miatt letelepedő ún. szociális bevándorlók. A kettős öregedés folyamatára is jó példa a térség: míg a népesség száma a fiatalok számával együtt csökken, úgy nő a 60 év feletti lakosság száma. A fiatalok aránya (0-17) 2008-ban 16,5%, míg az időseké (60 év felett) 27,8% volt, így a járás Heves megye leginkább előregedő térsége.

Népességének gazdasági aktivitás szerinti összetétele az elmúlt három évtized során alapjaiban átrendeződött. A foglalkoztatottak aránya 2001-ben 1980-hoz viszonyítva közel 20%-al volt alacsonyabb. A foglalkoztatási szint nagymértékű visszaesését magyarázza, hogy a térség munkavállalói a rendszerváltást megelőzően a környéken kiépült nógrád-heves-borsodi iparvidék bejáró dolgozói voltak. Az 1990-es évek elején a helyi és környező ipari létesítmények (bányák, üzemek, gyárak) részben vagy egészben bezártak, a bejáró munkásokat legelőször elbocsátva. Nőtt a munkanélküliek és az inaktív keresők aránya: 2000-ben a járásban 1:2,54 foglalkoztatott-eltartott arány alakult ki. Népszámlálási adatok alapján elmondható, hogy 2001-ben csak a munkavállalók fele tudott a járáson belül elhelyezkedni, míg a fennmaradó rész más megyébe, más járásba ingázott.

4. A palócok és a palóc nyelvjárás

Váraszó a helyi hagyományok szerint palóc település. Ezt alátámasztják a népviseleti, zenei, illetve nyelvjárásbeli szokások, amelyek a mai napig jól fellelhetők a közösségben: a Rozmaring Népdalkör ruhái, díszes „féketői”, a Gyöngyvirág Citerazenekar muzsikája, a különleges építészeti szokások és az ízes beszéd különleges világba repítik az idelátogatót.

A palóc szó több szomszédos nép nyelvén is a kunok megjelölésére szolgált. Anonymus szerint az Árpád vezérhez csatlakozott kunok leszármazottai voltak a palócok. A kunok a 13. században költöztek tömegesen Magyarországra. Rájuk utalhat a bélápátfalvi ciszterci kolostor korabeli neve is (kunok bélháromkúti apátsága), s mivel már a 19. századi néprajzi források is beszámolnak a Bél-kő környéki településekről, tekinthetjük ezt a területet az Árpád-korban betelepült palóc-kunok lakóhelyének. Mivel ebből a korból írásos forrás nem maradt fenn róluk, valószínű, hogy szigetszerűen elhelyezkedő, zárt közösségekben éltek a Mátraerdőtől északra. Ennek ellenére azonban nagyon hamar beleolvadtak a környék magyarságába mind népi, mind nyelvi tekintetben. A palócok magyar eredetére utal, hogy ősi magyar szavakat, illetve kihalt formákat őriz. Szeder Fábián és Horváth István szerint egyértelmű, hogy ősmagyar eredetűek, hiszen magyarul beszélnek, s nem lehet, hogy egy nép nyelve teljes egészében eltűnjön. Első írásos említésük a 17. századtól ismert. A palócság köztudatba emelkedése a 19-20. században kezdődött hazai népkutatásnak volt köszönhető. Ekkor az Ipolytól a Hernádig húzódó terület parasztságát nevezték palócnak. E földrajzi kereteken belül szinte megállapíthatatlan volt a népcsoport pontos kiterjedése, hiszen a palóc szó pejoratív, gúnyos jelentéssel bírt, amely azonban mára oldódott (ORTUTAY, 2006; MALONYAY, 1922).

Palócföld lehatárolásának problémája a 19-20. században volt jelentős. 1801-ben Horváth Ferenc 11 falut Bélápátfalva környékén, 1826-ban Mocsáry Antal 7 falut a Zagyva és a Tarna forrásvidékén, Jerney János 48 falut tekintett palócnak. Pintér Sándor és Istvánffy Gyula kiszélesítették e területet, ugyanis ők már a népszokásokat, költészetet, hiedelmeket, lakáskultúrát és a táplálkozást is megkülönböztetési alapnak vélték. Így előbbi már 150 faluról írt, míg utóbbi ezt kiegészítette a Bükk északnyugati előterében található falvakkal is. Szeder Fábián már a Hont vármegyében élő magyarokat is a palócokhoz sorolta. Malonyay Dezső még tovább szélesítette a területet: vélekedése szerint palóc magyarok lakták Hont, Nógrád, Heves, Gömör és Borsod vármegyéket. Gróh István szerint Palócföld északi határa a szlovák nyelvhatár, keleti a Hernád, déli az Alföld pereme, nyugati pedig a Vág. Ez a megállapítás a mai napig érvényes a magyar néprajzban. Bakó Ferenc az 1860-as években a palócság központi területeit Balassagyarmat és Putnok, valamint a Mátra-gerinc és Eger között helyezte el,

azonban felosztásának és programjának hiányossága volt, hogy a határon túli területek kimaradtak munkásságából (MALONYAY, 1922).

3. ábra: Palóc kórustalálkozó Erdőkövesden - váraszói Rozmaring Népdalkör
(fotó: Gál Gábor)

A magyar nyelvjárások közül talán a palóc mutatja a legszembetűnőbb eltéréseket a köznyelvhez képest. Jellemző a rövid magánhangzók ejtése a hosszúak rovására: ez leginkább az „i” gyakori használatában tűnhet föl. Fontos eltérés az „a” és az „á” magánhangzók sajátos ejtése. Az előbbit a köznyelvinél sokkal nyíltabban, míg az utóbbit zártabban ejtik. Az ajakkerekítés nélküli a-zás a középkorból örökölt hangállapot. A palóc nyelvjárásban a változó tövű szavak „e”-je alanyi esetben is legtöbbször „e”: *tehen, szeker, vereb, keves, nehez*. Előfordul ezen a vidéken az „í”-zés is: *szegíny, ídes*. Az „é” hang esetében megfigyelhető, hogy egyszer a köznyelvinél nyíltabban, máskor pedig zártabban ejtik. Ennek következménye, hogy nem mindig tudják megkülönböztetni az „e” magánhangzót az „é”-től, s ez a helyesírásban mutatkozik is: *eppen, feketellett, tehen, level*. Az „l” mássalhangzó gyakran kiesik (*vóna*) vagy hasonul az előtte álló mássalhangzóhoz (*salló, talló*). Jelenleg elterjedt az „l” megkettőzése is (*gyüllés, allig, ellem*). Nagyon gyakori a jésítés (*Bangyi, gyisznó, gyinnye, szeretyi*), azonban ennek fordítottja is megtalálható (*hodne, hidje, hadja*). A palóc nyelvjárás gyakran elhagyja a szóvégi ragokat (*fáé, házho, abbó*). A toldalékokban kedveli a középső nyelvvállású magánhangzókat (*magukot, ökököt, fejüköt, alszonak*). Élőbeszédben az eszköz- és társhatározó – val, -vel ragja nem képes hasonulni (*Ferencvel, késvel, villamosval*), illetve megfigyelhető a

főnévi igenév sajátos képzése (*rínyi, futnyi, szalannyi, ennyi*). A -t végű igék rövid múlt idejű alakját csak a palóc nyelvjárás őrizte meg: *kikötte, kifutta, megett, megitt, megsütte* (SZABÓ, 2000).

Váraszó a palócokhoz sorolható kisebb népcsoport, a barkók területének a határán fekszik. A Barkóság Nógrád, Gömör, Heves és Borsod vármegyék találkozásánál terül el, a Hangony, Rima, Tarna, és Hódos mentén. Nagyjából 50 falu népét öleli fel, központja Ózd. Nevük eredete ismeretlen, egyes források szerint szakállukról kapták nevüket, más szerint Barco osztrák tábornok táboroztatta csapatait a környéken. Találhatók utalások arra is, hogy a Bertalan és Bertók keresztnevekből alakult ki a barkók megnevezése. Az általuk lakta vidék a honfoglalástól kezdve folyamatosan magyarlakta terület, többségében irtásjellegű falvakkal. A lombos erdőktől elhódított gyenge minőségű szántókon olykor még az önellátást sem biztosító földművelés alakult ki. HUNFALVY J. (1867) szerint leleményes, de műveltségben elmaradt nép, mely szinte babonaságig vallásos (MAGYAR, 2011).

Dolgozatom szempontjából fontosak azok a földrajzi köznevek, illetve szerkezeti formákra utaló nevek, melyek palóc jellegűknél vagy régi, ritkán használt voltuknál fogva kevésbé ismertek. Ilyenek a lápa, szög, apoka, aszó, csapás, dőlő, eresztvény, far, ág, vermes melyek többnyire az én munkámban is megjelennek (MAÁ CZ, 1955).

Földrajzi neveim között egyes falurészeket az ott lakó családokról nevezték el (*Birkahad, Bozsehad, Vincehad, stb.*). A régi magyar társalom meghatározó egysége volt a had. A mai néprajzi leírások alapján a családnál nagyobb, de az ágnál, nemzetségnél kisebb csoportot jelölt. Ezt a fogalmat Palócföldön a mai napig használják: nagycsaládot jelöl, akik vezetéckneve általában azonos (*Pál Tőzsér Márton, Kovács Kockás Gusztáv, Kovács Pajageci József, stb.*). Egy had elnevezése legtöbbször egy névadó személyig vezethető vissza. Váraszón az általános gyakorlattal ellentétben elsősorban az azonos vezetécknevű családok megkülönböztetésére használjuk.

5. Váraszó története

Váraszó község ismert történelme mélyen visszanyúlik az Árpád-házi királyok koráig. Első okleveles említése 1280-ban történt, ám feltételezhető, hogy már ezelőtt is élt magyar népesség a területen.

A falu nevének eredete többféleképpen is magyarázható. Legáltalánosabb magyarázat talán ahhoz a kisméretű földvárhoz kapcsolódik, amely a Heregvár nevű dombon állt. Jelentősége abban rejlett, hogy a mély völgyekkel tagolt dombsági terület szélén kereskedelmi

pontként szolgált a Borsod és Gömör megyékbe irányuló áruk cseréjére. A név második tagja – az aszó – pedig a vár és a település környékén előforduló időszakos, gyakran kiszáradt vízfolyásokra utal. A „vár az aszó völgyében” elméletet alátámasztja, hogy a Heregvár és az Őr-hegy környékén a mai napig gyakran találhatunk szétszórtan cserépdarabokat, és egyéb emberi tevékenységre utaló tárgyakat, de régészeti feltárás máig még nem valósult meg. Egy legenda szerint azonban itt nem volt vár, hanem az Őr-hegy tetején egy őr állt, aki figyelte a falu ellen irányuló támadásokat. Ha támadtak, ő jelzett a szomszéd hegyen álló őrnök, aki „várta a szót” (PESTY, 2005).

4. ábra: Kilátás a Szőlő-gátra vezető útról. A kép bal szélén Heregvár, középen a háttérben Váraszó és a Hosszú völgy kezdete, amit a Vajdavár dombsorai vesznek körül (fotó: Pál László).

Nevének említése 1451-ben Warasow, 1459-ben Varazo, 1466-ban pedig Warazlo, ekkor a Rédei Dósa család birtokához tartozott. A megyei közgyűlés előtt 1467-ben a Rédei, Nádasdy és Váraszói családok osztottak meg itteni birtokaikon, ekkortól ők bírtak földesúri joggal. Az 1546-os adóösszeírás is több nemesről tanúskodik: 5 adóköteles és 5 adó alól mentes porta volt a községben, míg 1549-ben összesen 16 portáról árulkodnak az iratok. A törökök egri ostroma és északi portyázása 1552-ben Váraszóra is hatást gyakorolt. Az emberek szétszéledtek, rövid időre a környező dombok közé és erdőkbe bujdosnak. Ekkor a falu elnéptelenedett, azonban 1556-ban ismét helyben élő népességről tudunk, 1564-ben pedig már ismét 16 portától szólnak az összeírások. Ettől kezdve a török időket – még ha néha erősen megfogyva is (1675-ben fél

porta került összeírásra) – elnéptelenedés nélkül vészelte át. 1684-ben Szilassy István, míg 1693-ban Bottik János özvegye birtokolta. 1741-ben báró Orczy István, gróf Keglevich István és Bertóthy István fennhatósága alá tartozott. A község címeralakja 1777-ből származik: két csoroszlya fekszik balról jobbra vízszintesen. A felsőnek felfelé, az alsónak lefelé áll az éle, és érinti a hullámos földet. A felső csoroszlya fölött „VARASOL” felirat azonosította a települést. A XIX. század első felében báró Orczy, Goszthony, Kovács, Utasy, Ködmön és Pálffy családoknak és a Trajtler örökösöknek volt itt földesúri joga. A településen lakók lokálpatrióta szelleme már a XIX. század végi feljegyzésekben is megmutatkozik: a lakók 1891-ben vállalták, hogy saját kezűleg végzik el az akkorra kicsinek bizonyuló Árpád-kori templom bővítését, s ehhez az építőkövet Sirokból szállították szekereiken a helyszínre. 1920-ban már adományokból épült világháborús emlékmű állt a falu központjában, melyre az elesettek nevei voltak vésve. 1965-66-ban adományokból és társadalmi munkával felépült a Makovecz Imre által tervezett nagyobb római katolikus templom a falu közepén, melyet 2012-ben szintén adományokból sikerült kívül-belül felújítani (IFJ. REISZIG, 1910; VOIT & DERCSÉNYI, 1978).

5. ábra: Kistemplom (saját fotó)

A falu legismertebb történelmi emléke az 1200-as években épült román kori templom, mely az épülését követően a környező falvak központi temploma volt. Történetéről a XIX.

századig nagyon keveset tudunk, csak egy 1332-1337 között keletkezett pápai tizedjegyzékekben találunk rá utaló említést. Ebből megállapítható, hogy a község 2 garast, Johannes pap pedig 3 garast fizetett. A pétervásárai plébánia leltárában 1720-ban konkrét feljegyzést találunk az épületre, mely szerint nem szorul javításra. Egy 1732 előtti összeírás Pétervására filiájaként említi, s számot ad a templom vagyonáról, melyet szentségtartó, miseruhák, oltár, gyertyatartók, kereszt és kelyhek alkották. 1746-ban a Canonica Visitatio szerint a templom állapota közepes, illetve az irat megemlíti egy Keresztelő Szent János tiszteletére emelt kápolnát, mely néhány évtizeddel később már annyira romos állapotban volt, hogy elbontották, helye ma ismeretlen (1776, egyházlátogatási jegyzőkönyv). 1784-ben a község az erdőkövesdi plébánia filiája lett. 1845-ben felmerült a templom bővítése, de a következő év őszén állapota annyira megromlott, hogy a plébános bezáratta. 1850-ben elkészültek a javítások, ám az 1870-es években már ismét javításra szorult. Nagyobb horderejű munka az 1891-ben végzett vakolás, kisebb átépítés volt. 1912-ben a keletkező repedések miatt életveszélyessé vált, s ezután használaton kívül maradt. 1948-ban fiatalok tüzet raktak a romos templom falai között, mely tetőszerkezete ekkor porig égett. Az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség már 1958-ban tervbe vette a Váraszó nyugati szélén álló templom helyreállítását és bővítését. 1963-ban megkezdődtek a falkutatások és a feltárások, melyek eredményeképp a templomot újratervezték, a románkori köveket visszaépítették a falba, a XVIII-XIX. századi bővítéseket elbontották. A templom mellett feltárássra került egy sekrestye és egy csontház, amely rekonstrukciója azonban forráshiány miatt nem valósult meg. 1998-ban dr. Seregély István egri érsek újraszentelte a templomot, az eredeti Szent Péter és Pál apostolok titulus helyett Magyarok Nagyasszonya tiszteletére. A templom jelenleg csak a búcsúnaphoz (október 8.) legközelebb eső vasárnap a szentmiseáldozat színhelye (ERDEI & KOVÁCS, 1964; VOIT & DERCSÉNYI, 1978).

6. A kutatáshoz használt források

Településem névanyagának gyűjtését 2016 augusztusában kezdtem. Internetes kutatásaim során elsősorban a hungaricana.hu weboldalt használtam, mely segítségével sok Interneten fellelhető térképet és egyéb kiadványt találtam, amik vizsgálatával elkezdhettem a nevek összeírását. Azok a térképek és könyvek, amelyek nem voltak otthonról elérhetőek, jellemzően a Heves Megyei Levéltár állományába tartoznak. Ezért augusztus első napjaiban a Levéltárban folytattam kutatást, és az összes elérhető, illetve számomra érdekes kiadványból kigyűjtöttem a helyneveket.

A lejegyzett névanyag otthoni rendszerezése során derült ki számomra, hogy a vizsgált térképek, adatsorok névanyagában nincs jelentős eltérés, esetleg 1-2 név kicserélődött, illetve a helyesírásban történt némi változás. Ez annak volt köszönhető, hogy jellemzően a 19. századi úrbéri rendezés előtti, illetve utáni anyagok álltak rendelkezésemre, melyek névjárában az eltelt idő rövideje alatt változás nem történt. Kivételt jelentett ez alól az 1880-as évek végén készült kataszteri térkép, mely 22 szelvényen és 1:2880 méretarányban mutatta be Váraszót. Gyűjtésem egyik leggazdagabb forrásának bizonyult, összesen 108 nevet jegyeztem le róla.

Az alábbi táblázatban a hungaricana.hu-n és a Heves Megyei Levéltárban vizsgált anyagokat, és a gyűjtött helynevek számát mutatom be:

Cím:	Kiadás éve:	Helynevek száma:
<i>Váraszói volt úrbéresek, zsellérek, soronkívüliek kihalított birtokuk és majorsági birtoktervezetek térképe</i>	1884	0
<i>Várasszó község urbéri rendezés előtti Térképe</i>	1869	71
<i>Várasszó község határának szabályozás utáni Térképe (U413)</i>	1884	71
<i>Várasszó község határának szabályozás utáni Térképe (U414)</i>	1884	72
<i>Váraszói majorsági Erdők és Rétek Tervezete</i>	1868	38
<i>Heves vármegye, Váraszó kisközség. Váraszó községben ... végzett földosztás helyszínrajza</i>	1888	108
<i>Váraszó kataszteri község vázlata</i>	1889	19

1. táblázat: a hungaricana.hu-n és/vagy a Heves Megyei Levéltárban vizsgált anyagok

A forráselemzés második lépéseként – nem keletkezési sorrendet követve – a Habsburg katonai topográfiai térképművek felmérési szelvényeit tekintettem át, melyek névanyaga az

előzőekhez képest sokkal szerényebb. Ennek legfőbb oka a topográfiai méretarány: az első és második katonai felmérés 1:28 800-as és a harmadik katonai felmérés 1:25 000-es léptéke nem elég nagy ahhoz, hogy sok helynevet tartalmazzon. Másodsorban pedig a felmérés lényege a későbbi katonai alkalmazhatóságban rejlett, nem pedig a térképezett terület részletes névjajának megismerésében.

Annak ellenére, hogy egy nagyságrenddel kevesebb adat található ezekben a forrásokban, értéküket mégis nagynak tartom, leginkább abból a szempontból, hogy javarészt pontosan vannak elhelyezve a nevek a térképeken, illetve hogy a generalizálás szabályainak megfelelően valóban csak a fontosabb helyeket ábrázolja.

A szelvényeket a mapire.eu oldalon vizsgáltam, melyen teljes mértékben elérhető a 3 térképezés anyaga.

Az következő táblázatban a katonai felmérésekről lejegyzett névanyagot számszerűsíttem:

Cím:	Felmérés éve:	Helynevek száma:
<i>Első katonai felmérés (B IX a 527 Coll: XVIII. Section. 14.):</i>	1785	3
<i>Második katonai felmérés (B IX a 530 Section №45. Colonne №XXXVI.):</i>	1858	10
<i>Harmadik katonai felmérés (4764/3):</i>	1883	6

2. táblázat: a mapire.hu-n vizsgált három katonai felmérés

Kutatásom végső lépéseként az Országos Széchényi Könyvtár adatbázisában (NEKTÁR) kerestem Váraszóval kapcsolatos térképeket. Itt megtalálható több Heves Megyei Levéltárban megtalálható szelvény is, ezeket értelemszerűen már nem vizsgáltam. Azonban a térképtárban megkaptam az Egerben vizsgált kataszteri térkép eredetijét is. Ez sokkal könnyebben olvasható volt, mint a fénymásolt levéltári példány, mivel azt az idők során többször javították, fénymásolták (pl. Szentersébet helyett áthúzza és javítva Bükkszentersébet; Gömör és Kis-Hont vármegye helyett Nógrád megye állt). Ezt azonban külön forrásként nem tüntettem föl, mert nem tartalmazott plusz adatot.

Az itt talált térképművek közül a leggazdagabb forrásanyagnak a község területét lefedő három darab 1:10 000 méretarányú EOTR szelvény bizonyult, amelyek névtartalma az egy évszázaddal korábban készült térképekhez képest ugyan modernebb, de sok hasonlóságot mutat.

Az alábbi táblázatban az OSZK Térképtárában vizsgált források névanyagának számát mutatom be:

Cím:	Kiadás éve:	Helynevek száma:
<i>Váraszó (EOTR)</i>	1994	29
<i>Váraszó: Bagoly-lyuk (EOTR)</i>	1991	30
<i>Váraszó: Dávid-tanya (EOTR)</i>	1991	39
<i>Gemeinde Váraszó in Ungarn Ofen Pesther District</i>	1853	0

3. táblázat: Az OSZK-ban vizsgált források

A térképeken kívül két olyan művet találtam még, amelyek jelentősen segítettek munkámat. Pesty Frigyes Heves megyei helynévgyűjtését a Heves Megyei Levéltár adta ki újra 2005-ben. Ebben az akkori Heves vármegye összes településéről található információk: összegzi a történelmet, a lakosságot összetételét és számát, illetve az ismertebb helyneveket. Az adatszolgáltatók javarészt a községi bírók és/vagy jegyzők voltak.

A másik kiadvány a Heves megye földrajzi nevei c. névgyűjtés első, az Egri járás településeinek névanyagát tartalmazó első kötete. Ennek a műnek a tanulmányozását az OSZK-ban kezdtem, azonban mivel nagyon jó forrásnak találtam, beszereztem, s így sokkal könnyebbé vált számomra az adatok feldolgozása. Az adatgyűjtést az ELTE hallgatói végezték, több helybeli lakos ismereteire támaszkodva. Így a nevek összeírásán túl a jelölt hely típusát, hasznosításának módját is lejegyezték.

A következő táblázatban e két mű fontosabb adatait közlöm:

Cím:	Kiadás éve:	Helynevek száma:
<i>Pesty Frigyes: Heves vármegye helynévtára</i>	2005	51
<i>Pelle Béláné (szerk.): Heves megye földrajzi nevei I.</i>	1970	154

4. táblázat: A két kötet fontosabb adatai

Az ebben a fejezetben bemutatott forrásokat dolgozatom végén mellékletként egy rendszerező táblázatban is közlöm, melyben a részletes tulajdonságokon túl egy rövid szöveges jellemzést is adok az egyes művek tartalmáról.

7. Helynévosztályozásom alapjai

A városzói helynévanyag feldolgozásához, alkalmazásához és térképi ábrázolásához szükség van a névalkotó kifejezések és a földrajzi köznevek kategorizálására, a nevek ez alapján történő elemzésére. Településem területén ilyen vizsgálat ezt megelőzően még nem történt. Későbbi munkák kiindulópontjaként azonban ez a csoportosítás hasznos lehet, mivel így a községi névanyag többé-kevésbé összevethetővé válik más területek neveinek hasonló szempontú leírásával.

Osztályozási módszerem gerincét a Földrajzi nevek c. egyetemi jegyzet (FARAGÓ, FÖLDRAJZI NEVEK, 2014) adja. Szakirodalmi kutatásaim során megállapítottam, hogy ez a modell alkalmazható leginkább viszonylag kevés helynév esetén, amelyek gyűjtése kis területre (néhány település) terjed ki. Munkám során azonban több rendszerezési módot is találtam, amik az én példáimra kisebb pontossággal voltak alkalmazhatóak. A következő alfejezetben néhányat bemutatok ezek közül kategóriánként 1-1 példát hozva az általam gyűjtött anyagból (ahol lehetséges).

7.1 Osztályozási előzmények

KÁZMÉR MIKLÓS 1957-es kategorizálásának (KÁZMÉR, 1957) elemei egyéb munkákban is megjelennek, azonban a megkülönböztető elemeket is a földrajzi köznevek sorába vonja:

- településnevek (falu, major, puszt) – *Dávidtanya (Rónalápatanya)*;
- településrész-nevek (szeg, utca, vég) – *Felvég*;
- közlekedést szolgáló tájrészek nevei (allé, csapás, rámpa) – *Rí-hely hídja*;
- vízrajzi köznevek (áztató, csatorna, ér, patak, iszap, láp) – *Tetyű-lápa*;
- térszinforma-nevek (domb, hát, gödör, oldal) – *Pozdervás-gödör*;
- gazdálkodástörténeti nevek (pl. mező, pást, irtvány, tábla, rét) – *Pince-rét*;
- növényzeti gyűjtőnevek (pl. erdő, fiatalos) – *Cseress*;
- köznevekből alakult megkülönböztető elemek (kis, nagy; alsó, felső; új, ó) – *Alsó-Bőcs*.

A helynevek nyelvi elemzése c. munkájában HOFFMANN ISTVÁN a helyek fajtáit különíti el (HOFFMANN, 2007). Az általa alkotott általános kategóriákba leginkább csak nagyobb terület (járás, megye, országrész) névanyagát tudjuk sorolni, s így számomra kevésbé releváns.

- víznevek (folyóvizek, állóvizek, álló- és folyóvizek részeinek nevei; források, kutak nevei) – *Pósa kútja*;
- vízparti helyek (vízpartok, félszigetek; szigetek; mocsarak, lápok) – *Mocsolyás*;

- domborzati nevek (hegyek; völgyek; ezek részeinek nevei; sík felszínű területek nevei, egyenetlen felszínű területek nevei) – *Meggyes-vőgy*;
- tájnevek;
- határnevek (szántóföldek; kertek; gyümölcsösök, szőlők; rétek, legelők; erdők nevei) – *Hosszú-rét*;
- lakott területek nevei (közigazgatási egységek, helységnevek, településrész-nevek; utcanevek, tanyanevek) – *Csó köz*;
- építménynevek (lakóháznevek; középületek nevei; kocsmák, csárdák, gazdasági célú építmények; állomásnevek; utak, vasútvonalak; hídnevek; kisebb építmények: keresztek, kemencék stb. nevei; bányák; határvonalak nevei) – *Szalajkaház*.

KÁLNÁSI ÁRPÁD szatmári helynévtípusok elemzésére kialakított rendszere (KÁLNÁSI, 1996) szintén egy nagyobb területre alkalmazható jó eredménnyel. Csoportosításában megjelenik a helynevek természeti és műveltségi nevekre való bontása. Osztályozásának határnevekre vonatkozó kategóriái:

Természeti névi alapelemek:

- térszíni (hegy, oldal, domb, part, sziget, szugoly, fenék, halom) – *Veres-bérc*;
- talajminőségre utaló (homok, fövény, sivatag) – *Mocsolyás*;
- növényzetre utaló (erdő, berek, fűzes) – *Nyárjas*;
- állatvilágra utaló (gólyás, rókás) – *Csókás*.

Műveltségi névi alapelemek:

- földművelés (szer, puszta, kert, rét, kaszáló, mező, sor, föld) – *Panyikert (településrész)*;
- növénytermesztési (szőlő, almás, szilvás) – *Mánnás*;
- gazdálkodás- és birtoklástörténeti (tábla, telek) – *Mátyás telki*;
- pásztorkodásra, állattartásra utaló (legelő, páskom, tilalmas) – *Bakros-legelő*.

BÁRTH JÁNOS doktori disszertációjában a székelyföldi helynevek szóföldrajzát vizsgálta (BÁRTH, 2010). Munkájában ő is felvázolta az előzőleg általam is bemutatott osztályozási módszereket. Ezeken felül ő is összeállított egy saját modellt, ami alapján saját helyneveit vizsgálta. Dolgozatából kizárta a tulajdonnévi eredetű névelemeket, a lakott területek és az építmények neveit, valamint a határozós szerkezetű neveket. Így a következő kategóriákat alkotta meg:

- bemélyedést jelölő térszínformanevek – *Kincses-güdör*;
- kiemelkedést jelölő térszínformanevek – *Békalyuk-orum*;

- viszonyító jelentésű térszínformanevek (domborzati egységek részeit kifejező földrajzi köznevek) – *Polozs-ódal*;
- általános növényföldrajzi fogalmak
- növényzetre utaló szavak – *Borostyányos*;
- állatvilágra utaló szavak – *Ölyűfészek*;
- vízrajzi köznevek – *Békás-tó*;
- irtással kapcsolatos szavak
- fanevek – *Cseres*;
- gazdálkodásra utaló szavak – *Almás*;
- legeltetésre utaló szavak – *Bakros-legelő*.

7.2 Osztályozási rendszerem, kategorizálásom alapjai

Ahogy a fejezet elején említettem, az alapot FARAGÓ IMRE osztályozása adja. Ez elsősorban jelentéstani rendszerezésen alapul, az alaktani sajátosságok csak másodrendűek. Csoportosításában KÁLNÁSI ÁRPÁDhoz hasonlóan különbséget tesz természeti és műveltségi nevek között, azaz hogy az egyes térszínformák névadásában a motiváló tényező a hely természetes voltából adódik, vagy valamilyen emberi tevékenységhez, esetleg építményhez köthető. Az ezt megelőző osztályozásoktól eltérően e két nagy csoporton kívül még megkülönböztet asszociáló neveket, melyek különleges helyi adottságokat, vonatkozásokat takarnak, illetve kategorizálhatatlan neveket, amelyek egyik csoportba sem sorolhatók.

Beosztását az esetleg túl sok nevet tartalmazó csoportok esetén alcsoportokkal bővítettem a szemléletesség érdekében, illetve szükség esetén új csoportokat vezettem be. Igyekeztem a modellt olyanná bővíteni, hogy ne csak a földrajzi köznevek, hanem az egyéb névalkotó kifejezések alapján is meg tudjuk különböztetni a helyneveket. Az általam létrehozott osztályokat dőlt betűvel jelzem. Az így megformált rendszer a következő:

1. Természeti nevek:

- víznevek:
 - állóvizek;
 - folyóvizek;
 - mocsarak;
 - mesterséges vízmedrek;
 - *forrás- és kútnevek*;
- földnevek:

- *bemélyedést jelölő térszínformanevek;*
- *kiemelkedést jelölő térszínformanevek;*
- *sík területet jelölő nevek;*
- talajnevek;
- testrésznevekből alakult nevek;
- helyzetviszonyító és alakmeghatározó nevek;
- növény- és állatnevekből alakult földnevek;

2. Műveltségi nevek:

- foglalkozásnevek;
- *birtokosnevek:*
 - *egyéni viszonyt kifejező, személynevekből eredő nevek;*
 - *közösség viszonyát kifejező nevek;*
- létesítménynevek;
- eseménynevek;
- művelési formákra, gazdálkodásra utaló nevek;
- állattartásra, -tenyésztésre utaló nevek;
- hely nemzetiségi vonatkozásaiból alakult nevek;
- védelmi célra emelt épületekkel kapcsolatos nevek;
- ipari vonatkozású nevek;

3. Asszociáló nevek;

4. Kategorizálhatatlan nevek;

5. *Településrészek nevei.*

8. Váraszó helyneveinek elemzése:

Az előzőekben létrehozott rendszer már alkalmazható az általam gyűjtött helynevekre. Ebben a fejezetben a csoportokban szereplő földrajzi közneveket és egyéb névalkotó lexémákat vizsgálom gyakoriságuk és jelentésük szempontjából. Ezek értelmezéséhez MAÁ CZ ENDRE Földrajzi tájszótárát, HEFTY GYULA ANDOR Magyar Nyelvőrben megjelent „A térszíni formák nevei a magyar népnyelvben” c. tanulmány sorozatát és a BÁBA BARBARA és NEMES MAGDOLNA által szerzett Magyar földrajzi köznevek tárá t használtam.

8.1. Víznevek:

6. ábra: Hibás-tó (saját fotó)

A település méretéből és elhelyezkedéséből adódóan nem fordul elő jelentős mennyiségben vízrajzi elem. Emiatt általánosabb földrajzi köznevek jelölik az objektumokat: a *kút* és a *tó* köznév 7-7 alkalommal, míg a *patak* 3-szor jelenik meg. Különlegesebb a *mocsolya* köznévből kialakult *Mocsolyák* (*Mocsolyás*) helynév, amelynek MAÁ CZ ENDRE három jelentést tulajdonít: „1. mocsaras, lápos, nádtermő rét; 2. pocsolya, posvány; 3. kenderáztató”; a Magyar földrajzi köznevek tárában pedig ezeken felül „disznófürösztő hely, gyenge szénát adó rét,

öntözőgödör, illetve piszkos, zavaros vízü állóvíz, tócsa” definíciók szerepelnek. Jelen esetben MAÁ CZ első meghatározása helytálló némi átfedéssel, ugyanis folyik kismértékű mezőgazdasági művelés a területen.

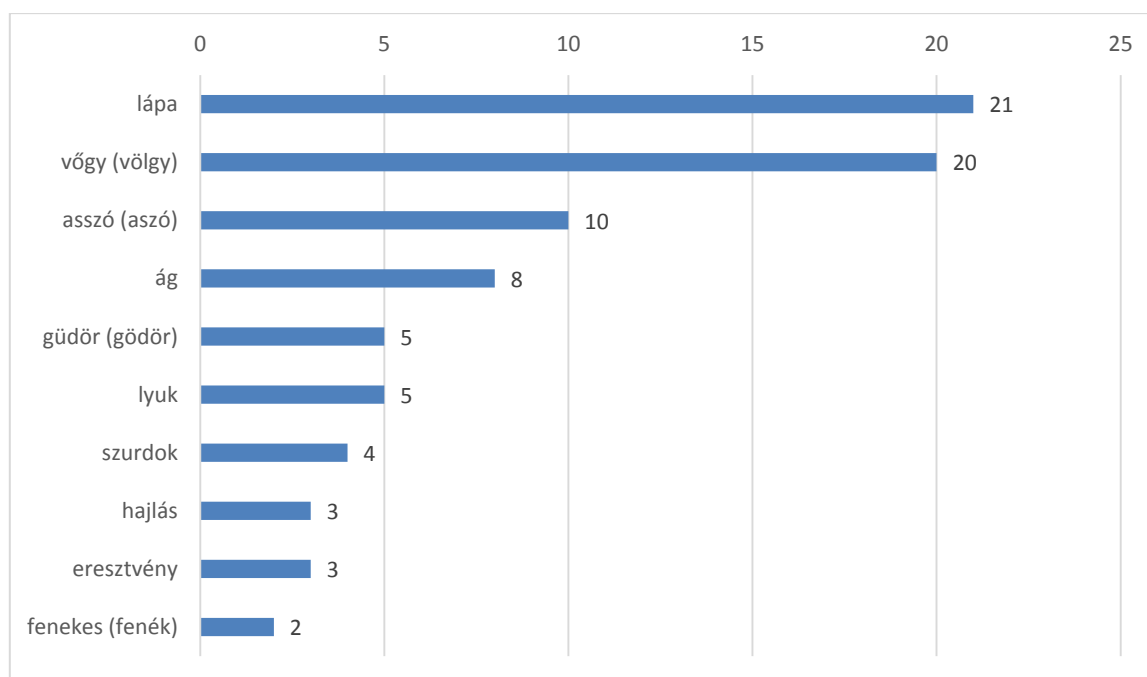
A 20. század végén történt meg három mesterséges tó kialakítása a *Hosszú-völgyi-patak* mentén. A két szélső tó tulajdonosáról (*Ármin*, *Hibás*) kapta a nevét, azonban a középső tó külön nevet sosem kapott.

Vízrajzi jelentéssel bír a *Csurgó-far* helynév is. A *far* köznév jelenthet „hirtelen és meredeken megszakadó hegyvéget, a lapos fölött hirtelen kiemelkedő kisebb hegyrészt”, illetve „valamely határrész hátsó vagy falutól távolabb eső részét (BÁBA & NEMES, 2014; MAÁ CZ, 1955)”. Váraszó esetében ez egy kiálló sziklarész, melyről egy apró ér folyik le a patakmeder felé.

7. ábra: Forrás (*Ármin*)-tó (saját kép).

8.2. Bemélyedést jelölő térszínformanevek:

1. diagram: bemélyedésre utaló köznevek gyakorisága

Az idevonható szavak javarészt egész nyelvterületünkön általánosan előforduló földrajzi köznevek (*völgy, gödör, láp, aszó, lyuk, szurdok, ág*), vagy ezek alakváltozatai, de vannak viszonylag ritkábban előforduló szóalakok is (*eresztvény, hajlás, fenék*).

A leggyakrabban előforduló *lápa* főnév „talajmélyedés, sekélyes völgy, völgyfenék” (MAÁ CZ, 1955), illetve „szántó föld lefelé hajló része” (BÁBA & NEMES, 2014) jelentéssel bír.

A *völgy* köznév javarészt alakváltozatban szerepel (*vőgy*). MAÁ CZ és HEFTY „hosszan elnyúló talajmélyedésként” definiálja, míg BÁBA & NEMES a „gödör, lejtő, kiszáradt folyómeder” jelentéseket adja. „A főnevek közül helynevekben a völgy a leggyakoribb, s ez természetes is, mert neki van az ember számára az összes formák közül a legnagyobb fontossága (HEFTY, 1912).”

Az *aszó* földrajzi köznév jelentése: „száraz völgy, száraz árok; gyér vagy időszakos víz” (MAÁ CZ, 1955), „magas hegyoldalak között levő árok, vízmosás, amelyben gyalog jártak a hegyre; hegyoldalban levő vízmosások közötti löszdomb, amelyen az állatokat hajtották fel a legelőre; két vízfolyás közötti száraz terület; laza, kavicsos, hamar kiszáradó föld; homokos talajú, letarolt erdőterület; mély fekvésű terület” (BÁBA & NEMES, 2014), HEFTY pedig a völgy szinonimájaként használja. Váraszón ez leginkább olyan bemélyedéseket jelöl, amelyek fenekén nagyobb esőzések vagy csapadékosabb időjárás esetén időszakos folyóvíz halad, de alkalmas a magasabb területek megközelítésére, esetleg út is halad benne.

8. ábra: Kilátás Cinkásszó tetejéről (fotó: Pál László).

Az *ág* főnevet MAÁ CZ vízrajzi vagy kiemelkedést takaró jelentésben használja: „folyóág, elágazás, a folyó eredete, kezdete (a fővel azonos jelentésű), oldalgerinc, rövidebb domb- vagy halomsor”. Ehhez nagyon hasonlítanak a földrajzi köznév-tár definíciói is, de új értelmezést is ad: „völgy kezdeti szakasza; út elágazása; földterület másik határba való átnyúlása”. Esetünkben időszakos vagy kisméretű vízfolyás völgyét jelenti.

MAÁ CZ és HEFTY nagyjából azonos definíciót ad a *gödör* lexémára (mélyedés, a völgy szinonimája, de MAÁ CZ szerint homok- vagy agyagbánya is lehet), de a BÁBA & NEMES felruházza vízrajzi jelentéssel is: „tavacska, mély víz a folyókanyarban”. A gyűjtött névanyagban a vízrajzi megközelítést kivéve ezeknek megfelelő jelentést képviselnek.

A *lyuk* földrajzi köznevet MAÁ CZ és HEFTY szintén hasonló módon „üregként, földmélyedésként, katlanszerű bemélyedésként” értelmezi, azonban a földrajzi köznevek tára példái a barlang jelentésre is bizonyítékot adnak. Váraszón a völgy szinonimájaként él.

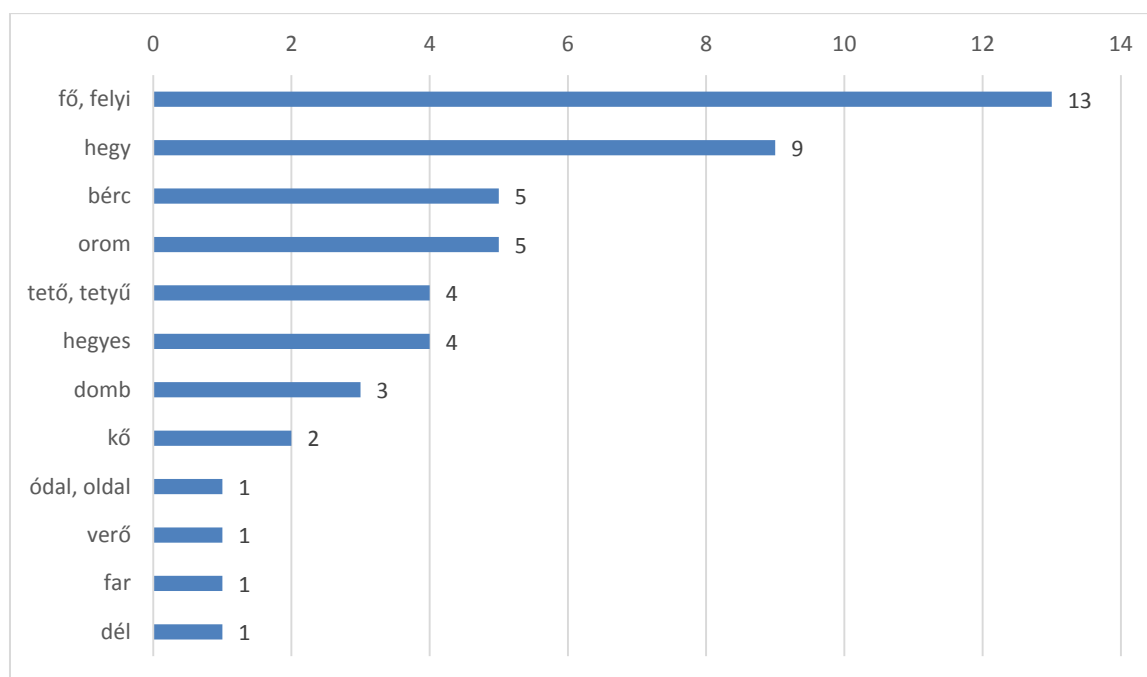
Mindhárom szótár azonos módon definiálja a *szurdok* földrajzi köznevet: „keskeny völgy vagy mélyút”, de ezen felül él „település eldugott része, szűk zug, mély árok vasúti töltés mentén (BÁBA & NEMES, 2014)” jelentésben is. A névanyag esetében elsősorban mélyutat jelent, amelyek általában egy szűk völgy alján futnak.

A legutolsó három köznév fordul talán elő legritkábban nem csak Váraszón, hanem egyéb területeken is. Az *eresztvény* helyben használt jelentését csak MAÁ CZ írja le (teknőszerű völgy), ezen kívül fiatal gyümölcsöst vagy erdőt jelent (BÁBA & NEMES, 2014). A *hajlás* MAÁ CZ és HEFTY definíciója szerint itt is „szélesebb sekély talajmélyedést” jelöl, de ezen kívül a Magyar földrajzi köznevek tára definiálja „fölsőleges vizet elvezető természetes csatornaként, száraz mederként, ív alakban hajló területként” is. A *fenék* „vízjárta, iszapos, kavicsos hely, vagy lapos kis mélyedés állandó vízállással (MAÁ CZ, 1955)”, de esetünkben közelebb áll a valósághoz a földrajzi köznév-szótár definíciója, amely szerint „lapos területet, illetve a völgy hátulsó részét” jelöli.

9. ábra: Út a Nyárjas-vőgyben. Háttérben a Nagy-Lugzós, jobbra Baglyas (saját fotó).

8.3. Kiemelkedést jelölő térszínformanevek:

2. diagram: kiemelkedésre utaló köznevek gyakorisága

Amint a dolgozat természetföldrajzi bevezetőjében említettem, a Vajdavár-vidék képe leginkább egy alacsony középhegységhez hasonlít a nagy relatív szintkülönbségek miatt. Ez természetesen a névanyagra is hatással van: legnagyobb számban a bemélyedést és a kiemelkedést jelölő neveket találjuk.

A leggyakrabban előforduló *fő* köznevet és ennek '*felyi*, *feli*' alakváltozatait egyhangúan „hegy tetejének, völgy kezdetének” definiálja HEFTY, MAÁ CZ és BÁBA & NEMES is, azonban az utóbbiban találunk példákat a „vízfolyásnak, főként pataknak a kezdete, forrása” jelentésre is. Névgyűjtésemben valamennyi *fő* hegytetőt takar.

A magyar nyelv egyik legelterjedtebb földrajzi közneve a *hegy*. Jelentése egyértelmű: „a térszín kiemelkedő része” (MAÁ CZ, 1955). A földrajzi köznevek tára azonban „zátonyként, szőlőhegyként, mocsárból kiemelkedő szárazulatként” határozza meg, de ezek a gyűjtött nevek nem relevánsak.

A *bérc* és az *orom* szavak viszonyát esetünkben MAÁ CZ Földrajzi tájszótára írja le a legpontosabban. Szerinte a *bérc* „a hegy főgerincének az a szakasza, amely a tető és az orom között foglal helyet”. Ennek megfelelően az *orom* „hegygerinc végső, a völgybe meredeken leszakadó nyúlványa”. HEFTY szerint a *bérc* „domb, kisebb hegy”, az *orom* pedig „a hegy csúcsa, teteje”. A Magyar földrajzi köznevek tára ezekkel szemben az *ormot* definiálja hegygerincként.

10. ábra: Kilátás Kőfelyről (fotó: Pál László).

A *tető* és *tetyű* alakváltozatát mindhárom forrás egyhangúan a hegy lapos, felső részének értelmezi, mely a váraszói helynevek esetében is helytálló.

A *hegyes* köznevet HEFTY teljes mértékben a *hegy* szinonimájaként használja, azonban MAÁ CZ szerint ez „a hegygerincből hirtelen kimagasodó, szűktetejű kúp, csúcs”, míg BÁBA & NEMES ellátja „csúcsban végződő földterület”, illetve „hegyes-dombos vidék” jelentéssel is. A gyűjtésben előforduló nevek az utóbbi értelmezés igaz.

A *hegy*hez hasonlóan a *domb* főnév is nagyon gyakran fordul elő magyar helynevekben. Használatához hasonlóan jelentése is általános a magyar nyelvterületen: mindhárom forrásanyag alacsonyabb hegyként, lankás kiemelkedésként írja le.

Annak ellenére, hogy a gyűjtött anyagban kevészer fordul elő, az *oldal* lexéma, hasonlóan általános kifejezésről van szó, mint az előző bekezdésben. Jelentése: „hegynek, dombnak lejtője (MAÁ CZ, 1955; HEFTY, 1912)”.

Jelen esetben is az utolsó három földrajzi köznév a legkülönlegesebb, nemcsak ebben a kategóriában, hanem szinte az egész gyűjtésben is. A *verő* jelentése MAÁ CZ és HEFTY szótárában szerepel: „hegynek déli, völgynek északi, napnak kitett oldala”. A *far* főnév már a vízneveknél is vizsgálatra került a *Csurgófar* helynév jelentése miatt, de itt is meg kell említeni, hiszen a *far* „hirtelen és meredeken megszakadó hegyvég, a lapos fölött hirtelen kiemelkedő kisebb hegyrész”, illetve „valamely határrész hátsó vagy falutól távolabb eső része” (MAÁ CZ, 1955; BÁBA & NEMES, 2014). A *dél* főnév is ritkán használt, lassan eltűnik a magyar nyelvből.

Talán ezért nem található meg a földrajzi köznév-tár nevei között, csak a két régebbi szótárban. MAÁ CZ és HEFTY azonos jelentést ad, amely esetünkben is érvényes: „a hegy, domb déli lejtője, déli oldala”.

11. ábra: A viharos szél pusztításának nyomai Kered-délen (saját fotó).

8.4. Sík területet jelölő nevek:

Az előző alfejezet elején említett tényezők miatt sík terület a község határain belül nem jellemző, kivéve a *Hosszú-völgyi-patak* és a *Tarna* partját, illetve a déli részeket. Ennek megfelelően jóval kevesebb helynév sorolható a csoportba. Sík területet jelöl területünkön a *pad* és a *rét* földrajzi köznév.

A *pad* HEFTY szerint egyszerű, „lapos tetejű, meredek oldalú kiemelkedés”, azonban MAÁ CZ és a földrajzi köznév-tár ehhez társítja a „a folyópart mentén, de a víz színe alatt húzódó homoklépcső; híd” jelentéseket is. Esetünkben az előbbi jelentés a helyénvaló: az ezzel jelölt térszínnek lapos, fennsíkszerű képződmények.

A *rét* földrajzi köznév mindhárom szótár szerint egyértelműen sík területet jelent, azonban ez lehet „füves terület, kaszáló; sűrűn benőtt, sekélyes, de nagyterjedésű vízállás;

ártér (MAÁ CZ, 1955)” (BÁBA & NEMES is hasonló definíciókat hoz). Esetünkben a „füves terület, kaszáló” leírás a legmegfelelőbb.

8.5. Talajnevek:

A talaj állapotára, összetételére viszonylag kevés utalás található a névanyagban. Ez egyrészt a vizsgált terület méretének a következménye, másrészt pedig a földtani viszonyok településen belüli állandóságának.

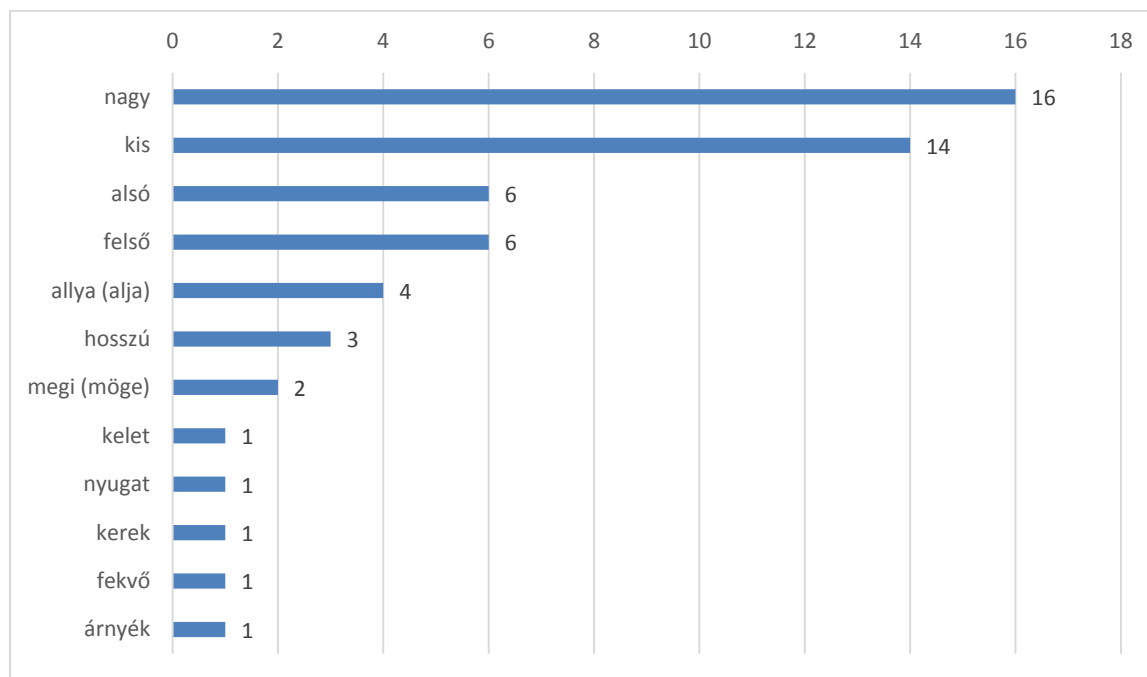
12. ábra: Veres kezdete a temetőtől északra (saját fotó).

A *polos*, *polozs* (*poros*) jelzők nem konkrét talajalkotóra utalnak, hanem a helybeliek megfigyeléseit tükrözi: a mezőgazdasági művelés során tapasztalt homokszerű, poros állagra vonatkoznak. A *Székfő* helynév első tagja viszont hasonló tapasztalatok alapján a talaj szikességére utal. A *Kőhártya-tető* név a kiemelkedés sziklás csúcsát fedő vékony, „hártyaszerű” talajrétegből származik, míg a *Köves-út* az általa jelölt völgy sziklás-köves jellegére utal, ami jelentősen megnehezíti a benne haladó szekérúton való közlekedést. Egy értelmezés szerint a *Veres*, *Vörös* pedig a terület agyagos talajáról kapta a nevét.

8.6. Testrésznevekből alakult nevek:

Kategorizálásom legkisebb csoportjába egyetlen helynév tartozik, a *Kődök-kő*, amely nevét alakjáról kapta, hiszen egy kissé 'púpos' sziklás kiemelkedést jelöl.

8.7. Helyzetviszonyító és alakmeghatározó nevek:

3. diagram: helyzetviszonyító és alakmeghatározó kifejezések gyakorisága

Az ebbe a kategóriába tartozó helyneveket nem földrajzi köznevek, hanem általában jelzők alapján különböztetem meg egymástól. Jól látható a diagramon, hogy azok a kifejezések, amelyek a köznyelvben is gyakrabban használtak, itt is többször előfordulnak, míg a régebbi, kopottabb jelentést hordozó szavak esetünkben is háttérbe szorulnak.

Helyzetre való utalást fejeznek ki a *felső*, *alsó*, *kelet*, *nyugat*, *alja*, *megi*, *árnyék* és *fekvő* lexémák, amelyek között találunk kijelölő jelzőket, főneveket is. Ezek megmutatják, hogy egy viszonyítási rendszerben az éppen tárgyalt helynév valamihez képest hol található. Alakra utalnak a *kis*, *nagy*, *hosszú*, *kerek* kifejezések, amelyek egy viszonyítási alap (pl. *kis-nagy* esetén a párban levő nevek) segítségével a denotátum formájáról, méretéről kapunk információt.

Az *árnyék* és a *fekvő* kifejezések értelmezésre szorulhatnak. Az *árnyék* kicsit kilóg ebből a kategóriából, ugyanis egyértelműen földrajzi köznévről van szó, azonban nem lehet eldönteni, hogy konkrétan milyen térszíninformát jelöl, ugyanis HEFTY definíciója szerint „oly hely, melyet

nem ér a nap, tehát rendszeren É oldalon, szélről védett hely”. A *Musakra fekvő Bőcs* pedig a *Nagy-Musak* oldalán felfutó völgyet jelöli.

14. ábra: Kelet-Szebéd, Szék-fő és Vaskapu (saját fotó).

13. ábra: Tarvágás Musakra fekvő Bőcsön (saját fotó).

8.8. Növény- és állatnevekből alakult földnevek:

Ebbe a csoportba azok a földrajzi nevek tartoznak, amelyek születésében a jelölt helyen, a természetes módon előforduló növényzet és állatvilág volt a fő motivációs tényező. Fontos hangsúlyozni, hogy nem tartoznak ide a mezőgazdasági művelés hatására kialakult helynevek, hiszen azok már műveltségi nevek.

Egyértelműen természetes növényzetre utalnak a *meggy* (*Meggyes vőgyi* –vadmeggy) *hárs* (*Hársas-lápa*), *cser* (*Cseress*), *borostyán* (*Borostyányos*), *bikk* (*Dusán-bik*), *haraszt* (*Harasztos-lápa*), *eper* (*Epres-lápa*), *akác* (*Agacsos*) és a *nyár* (*Nyárjas*) főnevek. A *hárs*, *bikk* (*bükk*), *nyár* kifejezések ezekkel a fafajokkal benőtt erdős területet, a *borostyán* örökzöld futónövényt, a *haraszt* az avar összességét, az *eper* pedig jelen esetben erdei szamócát jelöl.

15. ábra: *Fecske-vőgy* (fotó: Pál László).

Állatvilágra utalnak a *borz* (*Borzos-hajlás*); *fecske* (*Fecske vőgyi*), *ölyű*, *önyv* (*ölyv*, *Ölyűfészek*, *Önyves-bérc*), *béka* (*Békás-tó-orom*), *csóka* (*Csókás*), *bagoly* (*Bagú-lyuk*) és a *farkas* (*Farkaslyuk*) állatnevek. Az elnevezések valóságtartama azonban mára vélhetően jelentősen átalakult: a növényzet változása valószínűsíti azt, hogy a névadáskor helyben élt állatok hosszabb távon élőhelyváltásra kényszerültek.

8.9. Foglalkozásnevekből származó helynevek:

Névanyagomban csekély számú képviselővel jelenik meg ez a kategória. Négy „foglalkozás”, a *bíró*, a *molnár* és a *plébános* (*plébánus*) jelenik meg. A *Bíró-lápa* a falubíró, a *Molnár-lápa* pedig a molnár területét jelöli. A település határának termékenyebb részében foglal helyet a *plébános* földdarabja, amelynek kijelölése csak a 19. század végén, az úrbéri rendezés után történt meg.

16. ábra: Őr-hegy Erdőkövesd felől nézve. Az alatta elterülő termékeny terület a mindenkori plébános földje volt (saját fotó).

8.10. Birtokosnevek:

A birtokosnevek csoportját három csoportra osztottam föl. Az egyéni és közösségi birtokviszonyt alapesetben a birtokosok száma határozza meg. A birtoklástörténeti nevek valamilyen múltbéli, vagy jelenleg is fennálló hagyományos állapotra utalnak.

Az egyéni birtokviszonyt kifejező neveket gyűjtésemben három kategóriára osztottam. Elsőként megkülönböztethetünk foglalkozásból származó tulajdonlást (*bíró*, *stb.*; ld. előző fejezet), amely földterületek mindig az éppen tisztséget betöltő birtokában álltak. A következő csoportba tartozó nevek egy személyről (általában az első tulajdonosról) kapták nevüket (*Antal [hegyes]*, *Bence [-hajlás]*, *Merke [vőgyi]*, *Márton [vőgyi]*, *Dusány [bikkje]*, *István [-*

körtvealja], *Demeter* [-ekla], *Mátyás* [telki], *Ármin* [-tó], *Hibás* [-tó], *Busznya* [köz], *Rác úr* [házok]). A harmadik csoport nevei ugyan valószínűleg szintén az első tulajdonos nevét viselik, de ők voltak azok a személyek, akik még a most is létező hadak (rokonsági csoport) neveit adták (*Pósa* [kútja], *Csó* [fődji], *Pintyó* [hegyi], *Panyi*[kert]).

A közösségi viszonyt kifejező nevek között az utóbbi csoporttal áll szoros átfedésben az egyes falurészek elnevezése, hisz ezek gyakorta az ott lakó hadakról kapták a nevüket (*Koták*, *Birka*, *Vince*, *Pajageci*, *Bozse*, *Csó*). Annak ellenére, hogy a rokonsági csoportok neve, elvétele ugyan, de még ma is létezik, az egykor jelölt községrészek lakossága már teljesen vegyes. Szintén közösségi tulajdonra, használatra utalnak *Zsidó-szurdok* és a *Zsidótemető* helynevek is.

17. ábra: Érdekes növényzeti változás Hármashatár közelében. Balra Heves, jobbra Borsod-Abaúj-Zemplén megye (saját fotó).

Birtoklástörténeti kategóriába soroltam a *Hármashatár* földrajzi nevet, ugyanis ez a falu külterületének északi végében elhelyezkedő határrész eloszlik a városzói, szederkénypusztai és domaházi határok között, meghatározva ezzel azt az évszázadokra visszanyúló rendelkezést, amely lehatárolta a településeket. Ebbe a csoportba tartozik még a *TSz-tanya* is. Ugyan hivatalosan az állam tulajdonát képezte, de a lefedett földterületeket, az állatállományt mégis a falu, a közösség tulajdonának tekintették.

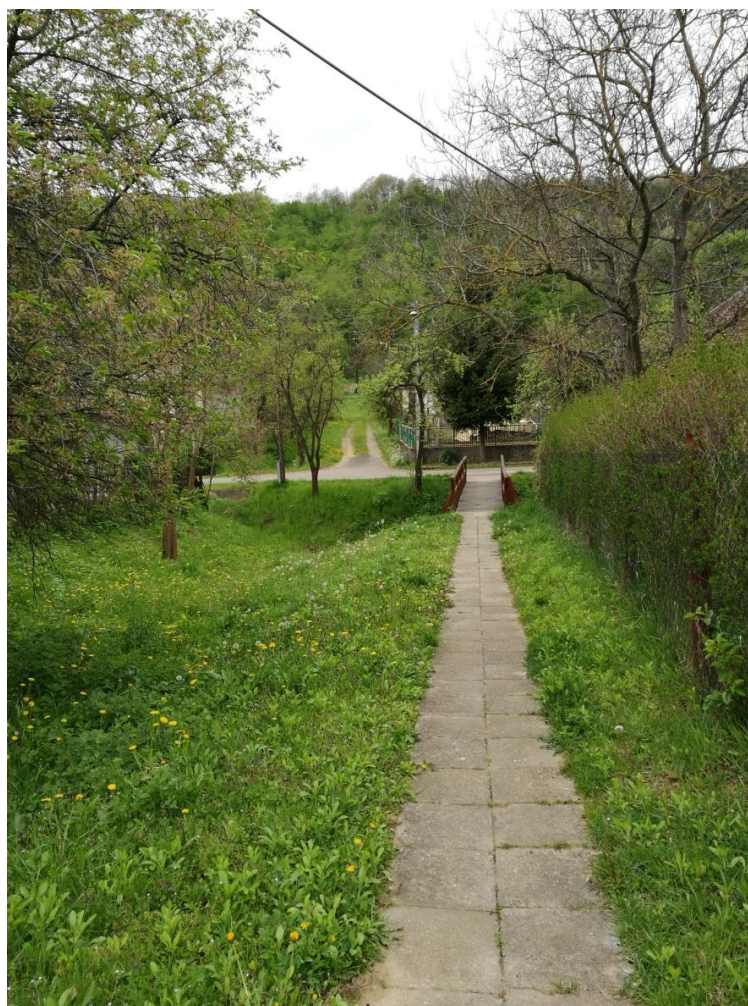
8.11. Létesítménynevek:

Létesítményneveken a falu területén fontosabb szerepkört betöltő építményeket jelölő neveket értjük. Ezek kapcsolódhatnak lakhatáshoz, szolgáltatáshoz, ipari-mezőgazdasági tevékenységhez, esetleg közlekedéshez.

18. ábra: Szalajkaház (saját kép).

Lakóingatlant jelöl a *Dávidtanya* és a *Mókustanya*, ipari tevékenységre vonatkozik a *Szalajkaház* (egykori hamuzsírőző hely [MAÁ CZ, 1955]), *gombatelep*, *TSz-tanya*, *Akó* (akol), *Demeterekla* (Demeter akla), két templomunkat különbözteti meg a *Rossz templom* (*Kistemplom*) és az *Új templom* kifejezés, szolgáltatáshoz kapcsolódik a *Bód* (bolt) és a *Kocsma*, valamint közlekedési elem a *Rí-hely hídja* és a *Sira réti hídja*, illetve az egyéb gyaloghidak.

19. ábra: Gyaloghíd Almásnál

8.12. Eseménynevek:

A *Vásár úti dőllő* a falu északi határában helyezkedik el, amely már a Vajdavár-vidék magasabb területei közé tartozik. 400-500 méter magas, meredek hegyoldalakokkal szegélyezett utat és környezetét jelöli a név, melyen a hagyomány szerint a felvidéki vásárookra (elsősorban Rimaszombatra) jártak a környékbeli emberek, így nevét a vásárról, mint eseményről kapta.

Az *Oláh Jani halála* név eredete mind a mai napig homályos. Nem tekint vissza nagy múltra: a 20. század második felében az Oláh János nevű erdész ellen elkövetett gyilkosság helyét jelöli.

8.13. Művelési formára utaló nevek:

A mezőgazdasági művelésre utaló helynevek általában földrajzi köznévi utótagot kapnak. Váraszó esetében 11 alkalommal jelenik meg a *döllő* (*dülő*) szó, amelynek legelterjedtebb jelentését használjuk: „utak közé fogott szántóföld (MAÁ CZ, 1955; BÁBA & NEMES, 2014)”.

Gyümölcsösre utalnak helyneveimben a következő kifejezések: *szőlő*, *körte*, *mánnás*,

20. ábra: Málnás (fotó: Pál László).

almás. A *kender* szó a haszonnövény termesztési helyét jelölő terület nevében szerepel. A *rét* és a *főd* (*föld*) főnevek is hordozhatnak mezőgazdasági tevékenységre utaló jelentést, amennyiben kaszálóként (MAÁ CZ, 1955) vagy szántóként (BÁBA & NEMES, 2014) használják őket. Ilyen a *Csó fődji*, *Sira rétji*, vagy a *Hosszú-rét*.

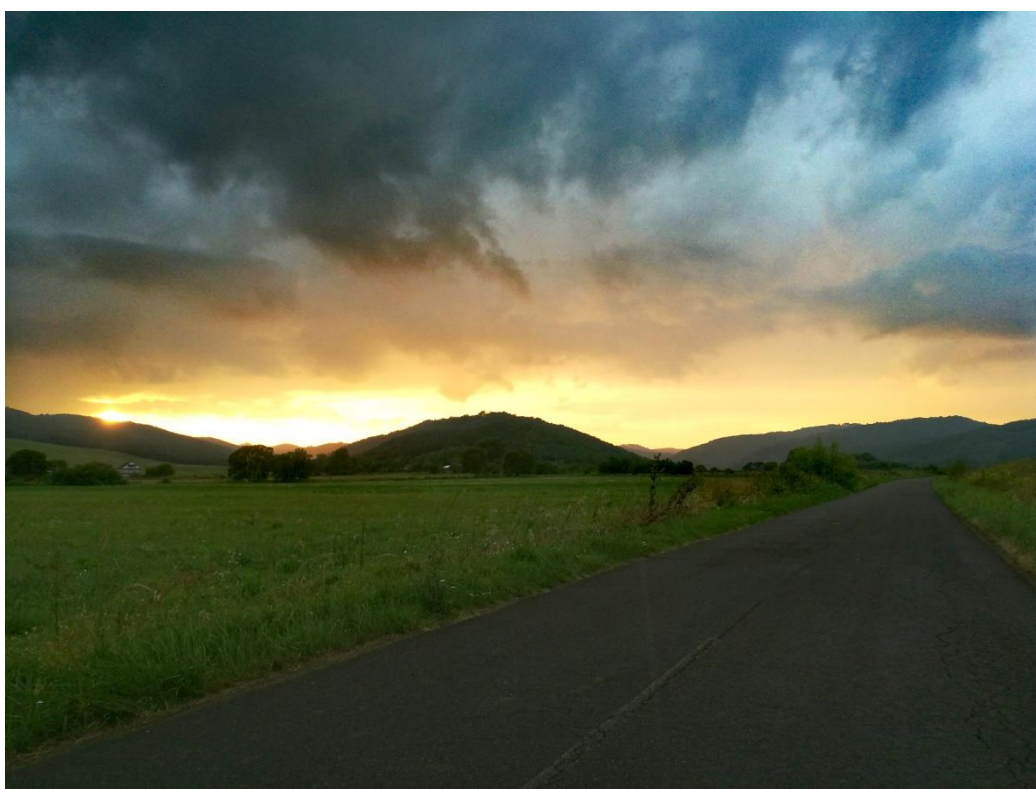
Az *erdő* főnév „fákkal vagy egyéb vadnövényekkel benőtt területet (BÁBA & NEMES, 2014)” takar, míg a *láz* „erdei tisztásra, hegyi legelőre vagy irtásra (MAÁ CZ, 1955; BÁBA & NEMES, 2014)” vonatkozik.

8.14. Állattartásra, -tenyésztésre utaló nevek:

Ebben a csoportban szintén földrajzi köznévi utótagok az elterjedtek.

*Csapás*nak nevezzük azt a területet, amelyet marhahajtásra használtak (MAÁ CZ, 1955), de széles dűlőutat, keskeny ösvényt, erdőnyiladékot (BÁBA & NEMES, 2014) is jelölhet. Esetünkben ez a hely patakon való átkelést biztosított a haszonállatok számára.

Az *Akó* (*akol*), *Nagy-Akol-ág*, *Kis-Akol-ág* és *Demeterekla* helynevek jelentése megegyezik: legelőn elkerített helyre, vagy ugyanitt fedett istállóra (BÁBA & NEMES, 2014) utal. Esetünkben azért valószínűsíthető, hogy épületekről van szó, mert az *akol* szót az istálló szinonimájaként használjuk. Valószínű, hogy a *Bak-hely* is hasonló tartalommal bír.

21. ábra: *Bak-hely* déli része a kövesdi határból (saját fotó).

Ezzel összefügg a *pást* és a *legelő* köznév (amelyek rokon értelmű szavak), hiszen az *akol*ból az állatokat a fűvel benőtt legelőhelyre hajtották, ami kaszálóként is funkcionált a téli takarmány biztosítására. A *Tiltás* pedig pont az előbbieket ellentétét takarja: ez olyan terület, amelyen tilos a legeltetés (MAÁ CZ, 1955; BÁBA & NEMES, 2014). A Magyar földrajzi köznevek tára egyéb jelentéseket is ad (a tilalmas címszó alatt): „tiltott halászhely; erdő, ahol nem lehet fát kivágni”.

8.15. Nemzetiségi vonatkozásokból kialakult nevek:

Mivel a falu területén nemzetiségek a történelem folyamán minden valószínűség szerint nem telepedtek meg, nincs rájuk utaló földrajzi név. A cigányság hatását közvetíti az *Oláh-láz* irtásnév, illetve a *Cigány köz* utcarésznev. A faluba betelepült feltételezhetően rác nemzetiségű személyre utal a *Rác úr házak* elnevezés

8.16. Védelmi célra emelt épületekből kialakult nevek:

Amint a Váraszó történetét összefoglaló bevezetőben is említettem, valószínűsíthető, hogy a település határában egykor egy kisebb, kereskedelmi jelentőséggel bíró földvár állt.

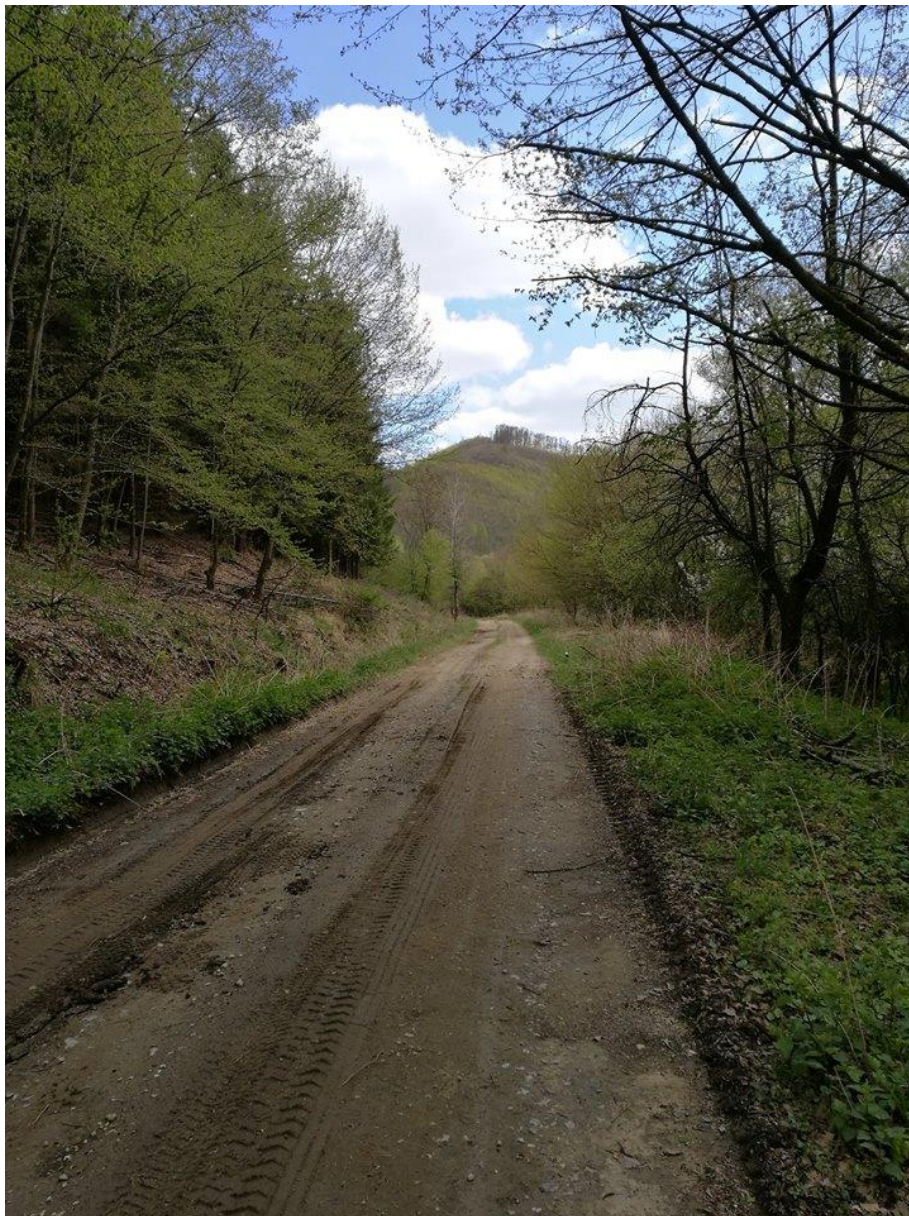

22. ábra: Veresvár-tető (saját fotó).

Ennek helye bizonytalan, amely jól tükröződik az általam forrásként használt térképművekben és a gyűjtött helynevekben is. A monda szerint ez a *Veresvár-tető*n állt. Védelmi célú jelentéssel bír az *Őr-hegy*, és a *Heregvár* is. Azonban több térképen ezek felcserélve szerepelnek, vagy valamelyikük ki sincs írva. A jelenlegi gyakorlat szerint azonban a helynevek két külön kiemelkedést jelölnek.

8.17. Ipari vonatkozású nevek:

Mivel községünk területén belül ásványkincsek kitermelése nem folyik, jellemzően az erdőgazdálkodással kapcsolatos ipari tevékenységekre, illetve az élelmiszeriparra utaló helynevek jelennek meg gyűjtésomben.

23. ábra: A háttérben Szénégető hegyese Verő-lápából fényképezve (saját fotó).

A Szénvonó, és a Szénégető hegyese faszén előállítására utal, amelyet mind a mai napig űznek, és hagyományosan boksában égetik. A Szalajkaház pedig egykori hamuzsírőző helyet jelöl. A Malom-domb, Felső-Malom-lápa és az Alsó-Malom-lápa élelmiszeriparra, lisztőrlésre használt területet és környezetét jelöli.

8.18. Asszociáló nevek:

Asszociáló neveken a közösség sajátos névadásából származó helyneveket értjük. Ezek mögött állhat konkrét esemény, személy, vagy akár egy történet, mese is. Ehhez a fejezethez nagy segítségemre voltak a Heves megye földrajzi nevei c. kiadvány rövid leírásai, PESTY FRIGYES helynévtárának lábjegyzetei, illetve sok idősebb helybeli lakos elbeszélése, akik szívesen közreműködtek munkám készítésében. A következőkben ezeket a neveket összegzem. Fontos hangsúlyozni, hogy az itt feltüntetett jelentések javarészt csak feltételezések, bizonyíték csak keveset támaszt alá. Azonban fontos, hogy a közösség ilyenén értékei is megőrződjenek.

24. ábra: Vaskapu (saját fotó).

Espány, Espány-verő: A helynév az *ispán* főnévből keletkezett. Valószínűleg egy elpusztult településre utal, aminek egyetlen okleveles említése 1347-ben történt *Span* alakban. BükkSZenterzsébet és Váraszó határában lokalizálható.

Sínai-hegy: meredekségéről kapta a nevét.

Kenyérváró-hegy: száraz hegy, amit ha búzával bevetettek, róla igen keveset arattak.

Pást: a helyiek itt gyülekeztek, amikor több esetben összekülönböztek Domonkos lakosságával.

Filelova, Kis-File-lápa, Nagy-File-lápa: File nevű egyén itt legeltette a lovát.

Ördög tánc-lápa: egy helybeli monda szerint ördög képében kísértetek jelentek meg itt.

A *Bőcs* név a böls melléknévből származik.

Vaskapu: az itt lévő utat Benicky földbirtokos egy kapuval lezáratta.

Lóhullás-tető: az útmenti szakadékba több ló beleesett.

Gemeruta (Gyemer útá): a Gömör vármegyébe (Zabar község) vezető utat jelöli.

Ördög-kő: nevét egy ismeretlen, furcsa állatról kapta.

Forró-kút: egy múltbeli értelmezés szerint a belőle folyó buborékoló vízre utal, de jelenleg azért használjuk az elnevezést, mert a legnagyobb téli hideg esetén sem fagy be.

Demjén földje: egy elpusztult településre utal, amely esetleg kiterjedhetett Istenmezeje déli határrészére is. 1279-ben *Demene feulde* néven történt okleveles említése.

Akasztó: a monda szerint itt akasztotta fel a földesúr az elégedetlenkedő jobbágyokat.

Veres, Vörös: nevét kaphatta az 1919-es vöröskatonákról, ami azért valószínűtlen, mert korábbi forrásokban is szerepel. Ezért a jelenleg is használt értelmezés a valószínű: az agyagos talaj, illetve az őszi vörös színű lomboslat lehetett motiváló.

Nagy-Musak: az elbeszélés szerint az itt mosott ruha sosem nyúvik el.

Sira rétje: egy értelmezés szerint zivatarok idején siralmas volt ránézni, míg egy monda szerint a helybeliek itt siratták az elesett katonákat.

Vermes: a talaj nagyon hamar beissza a vizet.

8.19. Kategorizálhatatlan nevek:

Ebbe a csoportba azok a nevek tartoznak, amikben nincs utalás térszínformára, élőlényre, művelési formára, vagy már kihalt a köztudatból a névadás alapját adó történet.

Ilyen nevek a *Szorospa* (a szorosból esetleg egy szurdokra, vagy két út között fekvő keskeny területre gondolnánk, de ez nem állja meg a helyét), *Boros*, *Barocsi*, és *Zelemér* (*Szelemir*).

8.20. Településrészek nevei:

Ide a falu utcanevei, utcarésznevei kerültek, melyek névadása a régi időkben a közösség feladata volt. Ennek hatására elsősorban az ott lakókról kapták nevüket az egyes területek: a már említett hadak (*Birka*, *Bozse*, *Vince*, *Pajageci*, *Koták*, *Csó*, *Pá* [*Pál*, *Pálfi*]) esetleg

személyes tulajdon (*Rác úr házak, Busznya köz*) volt a motiváló tényező. De a *Malomdombi út* értelemszerűen a *Malom-dombra* vezetett, míg a *Falunn-aló* az *Alvéget* jelöli.

A jelenlegi utcanevek: *Szabadság út, Rákóczi út* és *Kossuth út*. Az utolsó névgyűjtés óta keletkezett utcarésznév a *Futrinka utca* (rövidsége utal).

25. ábra: Felvégi utcakép. A kép bal oldalán a *Rákóczi út*, jobbján a *Szabadság út*, középen a híd a *Hosszú-völgyi-patak* fölött halad át (saját fotó).

9. Névváltozatok

A társadalom és a táji tényezők átalakulásával összhangban egyaránt változhatnak az emberek által elnevezett földrészletek nevei is. Ezen elsősorban a nevek alaki módosulását értjük, de előfordulhat, hogy egy-egy név alapvetően átalakul. A helynevek ilyen szempontú vizsgálatánál meg kell állapítanunk, hogy a környezet változása miatt történik a formálódás, vagy más tényező játszik közre.

Például a község ma már beépült részét *Almás*nak nevezi a lakosság, ami a jelenlegi viszonyokra egyáltalán nem jellemző. Az utóbbi évtizedekben a mezőgazdasági szerkezet gyökeres átalakulásával a kiterjedt gyümölcsösök megszűntek, és ezek helyére házak épültek. Hasonló a helyzet a *Kenderföld* esetén is: amint a falunak nagyobb területre volt szüksége, kiszorította ezt növénytermesztési és könnyűipari ágat új határain kívülre. Ennek azonban a jelenben tapasztalható következménye is van: az egykori kenderföldek szélén álló kenderáztatók miatt ezek a területek ma is vizenyősek, és a rajtuk álló épületek kevésbé stabilak. *Mánnás* esetében belterületen kívüli területről tűnt el a gyümölcsös. Azonban a nevek változásának jelensége nemcsak a határneveket érinti: a *Rossz templom* elnevezést az Árpád-kori kistemplom a 20. század közepén kapta, amikor erősen leromlott állapotban volt. Mára azonban szépen felújították, így a neve is átalakult (*Kistemplom*). Összességében tehát biztosak lehetünk abban, hogy nem az egykori lakosok adtak bizonyos helyeknek a jelenben egyáltalán nem ráillő neveket, hanem a névadás után a gazdasági-társadalmi változások hatására történt meg a területek arculatának jelentős átformálódása.

A határnevek esetében a névalakok legtöbb esetben a föld köznévi megjelölései voltak. Emiatt a mindenkori tulajdonosnak volt némi lehetősége arra, hogy a névalakot változtassa. A legtöbb esetben azonban a nevek leggyakrabban használt alakja megmerevedett a névhasználók körében, amelyeket a telekkönyvezések idején írásban is rögzítettek. Ennek ellenére a különböző névgyűjtések sok esetben kimutattak az írottól akár jelentős mértékben eltérő névhasználatot is (FARAGÓ, FÖLDRAJZI NEVEK, 2014).

9.1. Névváltozatok a határnevek körében

Az élő nyelv alakulásából keletkeznek a határnevek különböző változatai, amelyek általában hasonló jelentést hordoznak, de hangtanukban eltérnek egymástól. Ezekkel elsősorban a nyelvészet foglalkozik, s kategorizálásuk is nyelvészeti alapokon nyugszik. Gyűjtésemben a nevek átalakulását több évszázadra visszamenőleg tudtam áttekinteni a több

forrásban is előforduló nevek esetén. Azonban a nevek jelenlegi állapota is tükröz némi változatosságot, hiszen olykor a névhasználók között többféle hangalak is él.

A következő csoportok különíthetők el:

(1) *Jelölt és jelöletlen összetételek:* az előtag vagy köznévi, vagy személynévi eredetű. Ritkábban fordul elő, hogy a jelölt összetételeket váltják föl a jelöletlenek. *Sira-rét – Sira rétje – Sira rétji; Mátyás telke – Mátyás-telek – Mátyás telki; Nagy-Ves orma – Nagy-Ves-orom; Csó-föld – Csó földji.*

(2) *Jelölt és jelöletlen összetételek i képzős formával:* a jelölt vagy jelöletlen név mellé a településnevek mintájára hozzájárul egy –i képző. *Vörösvár – Vörösvári hegyese; Kis-erdőilegelő – Kis-erdő.*

(3) *Képzős és képző nélküli változatok:* *Merke-völgy – Merkes-völgy.*

(4) *Nyelvjárási ingadozás:* ennek eredményeképp élnek egymás mellett más-más nyelvi alakok. *Kertasszó – Körtasszó; Espány – Ispány; Daggaszó – Gaggaszó; Vörösbércz – Veres-bérc; Sötét-lápa – Setét-lápa.*

(5) *Zöngés és zöngétlen változatok:* ritkán fordul elő. *Hercseges-fő – Hercsekes-fő; Zebét-kút – Szebéd kútja. Szelemir – Zelemér; Lenák – Lenág; Zorospa – Szorospa.*

(6) *Rövid és hosszú mássalhangzós változatok:* általában a rövid mássalhangzós fordul elő többször. *Czinkászó – Cinkásszó, Cseres – Cseress; Nagy-Vess – Nagy-Ves.*

(7) *Az eredeti névalak más obszcén változatának kialakulása:* az eredeti hangalakból legtöbbször egy hang hozzáadásával létrehozható név esetén. *(Nincs helyi példa.)*

(8) *Új közszó megjelenése az összetételben:* egy új közszó elterjedése kihathat egy már jelölt hely megnevezésére is. *Szőlő-megi-hegy – Szöllő-megi-bérc; Kincses-lápa – Kincses-güdör.*

(9) *Keresztnevet tartalmazó név eredeti és becézett változata:* *Oláh János halála – Olhá Jani halála.*

(10) *Többtagú nevek rövidült változatokkal:* a nevek rövidítése érdekében olykor az utótag kiesik, és ilyenkor az egytagúvá vált név kettős szerepet lát el. Gyakran a két változat egymás mellett is előfordul. *Baglyas hegyesse – Baglyas; Vaskapu árnyék – Vaskapu; Csatáné-döllő – Csatáné; Cseres-tető – Cseres; Kőhártya-tető – Kőhártya; Kis-erdő-legelő – Kis-erdő.*

(11) A névváltozatok egyik jelentős csoportját azok a névváltozatok alkotják, amelyeket a névhasználó csoport párhuzamosan használ. Ide azok a névpárok tartoznak, amelyek folyamatosan együttes használatban vannak. A névváltozás indítéka sokféle lehet: tulajdonviszonyok megváltozása, művelési jellemzők változása, a területen történt jelentős esemény stb. A párhuzamos nevek együttlélése általában időleges, mert az egyik nagyobb súlyúvá válik, míg a másik háttérbe szorul, majd kihal. *Alsó-tó – Ármin-tó; Hosszú-völgyi-patak – Patak; Ravatalozó – Hullaház; Szalajkaház – Szalajka; Hellásszó-fő – Isten hegyi* (FARAGÓ, FÖLDRAJZI NEVEK, 2014).

26. ábra: Váraszó Erdőkövesd felől fotózva. A vakondtúrás-szerű kiemelkedés Heregvár, mögötte látszik a Hosszú-völgy bemélyedése. Háttérben a magasabb hegyek már Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megye határán állnak (www.panoramio.com/photo/35954684)

9.2. A nevek kihalása

A földrajzi nevek fennmaradásához nagy szükség van névismeretre. Ez egyénenként változó, hiszen több tényezőtől függ: az egyén foglalkozása, kora, neme, lakóhelye, szabadidős tevékenységei nagyban meghatározzák, hogy mennyire lehet részletes névismeret birtokában. A mai viszonyok között is alkalmazható ez a szabály, azonban a társadalom gyors változása, a

foglalkozási szerkezet átrétegződése, az urbanizáció és sok egyéb más folyamat hatására a kisebb földrajzi egységekkel kapcsolatba kerülő személyek száma drasztikusan csökken. A mezőgazdasági terület megcsappanása magával vonzotta az egykor művelt területek neveinek elfeledését, pusztulását.

Alapesetben a helynevek kihalása egy pozitív folyamat, hiszen a kihalt nevek helyén újak keletkeznek. A határnevek esetében azonban ez a folyamat sokkal borúsabb képet mutat, hiszen az egyensúly megbomlott, nincs igény újabb nevek alkotására. Itt is érvényesül az az általánosan elfogadott nézet, hogy a földrajzi nevek kihalása a névadási indíték megszűnésének a következménye (FARAGÓ, FÖLDRAJZI NEVEK, 2014)

Gyűjtésem során több olyan névvel találkoztam, amelyek a később készült anyagokban már nem szerepeltek (*Boros, Barocsi, Fornak-hegy, Arany völgye, Barcza-lyuk-hegy, Istvánkörtvealja*). A szakdolgozat részeként kitöltött kérdőívek is nagyban alátámasztják, hogy a névelhalás egy ma is élő jelenség. Ezek elemzésére a következő fejezetben kerül sor.

10. Következtetés a lakosság névismeretére

Az előző fejezet végén leírtak arra sarkalltak, hogy felmérést végezzenek a falu véletlenszerűen kiválasztott lakosai között. Mindenkit személyesen felkerestem, és megkértem kérdőívem kitöltésére (3. melléklet). Ebben az általam gyűjtött összes helynév szerepelt, illetve lehetőséget adtam az esetleg le nem jegyzett, de ma élő földrajzi nevek továbbadására.

A kitöltők kiválasztása során ügyeltem arra, hogy minden korosztály képviselhesse magát, így átfogóbb képet adva a teljes lakosság névismeretéről. Ennek megfelelően az összesen 29 megkérdezettet 3 korcsoportba osztottam: 40 éves kor alatt 8 fő, 40 és 64 év között 14 fő, míg 65 év fölött 7 fő segített munkámban.

Interjúim és a lejegyzett ismeretanyagok birtokában a vártnál jóval biztatóbb eredményt kaptam. Megállapítottam, hogy a helyi lakosok rendkívül lokálpatrióták, és messzemenőig szívükön viselik a váraszói helynevek megmentésének ügyét. Annak ellenére, hogy egyesek névismerete – fiatal korukból vagy munkakörükből kifolyólag – szegényes, nagy kíváncsisággal fogadták és hallgatták környezetük neveit, a róluk készített fényképeket.

A szemléletesség érdekében kiválogattam a 30 legkevésbé és leginkább ismert nevet.

Istvánkörtvealja	0	Hársas-lápa	6
Barocsi	1	Setét-lápa	6
Fornak-hegy	1	Plébános tagja	6
Boros	2	Merke-vőgy	8
Barcza Tamás	3	Nagy-Bocs-fő	8
Pósa kútja	4	Ördög-tánc-lápa	8
Arany völgye	4	Dusán-bik	8
Antal-hegyes	4	Ré-lápa-orom	8
Demjén-fő	4	Szé földje	9
Száraz-vermes	4	Békalyuk-orom	9
Bakros-legelő	4	Patak-fő	9
Boros-kút-fő	5	Csurgó-far	9
Hársas-kút	5	Széles-határ	9
Borzos-hajlás	5	Bence-hajlás	9
Önyves-bérc	5	Kis-ré-lápa	9

5. táblázat: A 30 legkevésbé ismert név

A legkevésbé ismert nevek esetén a teljes vagy részleges elhalást kétféleképp magyarázhatjuk. E nevek jelentős része az általam használt legrégebbi forrásokból származik, és az újabb művekben már nem szerepel (*Boros, Barocsi, Nagy-Bocs-fő, Boros-kút-fő, stb.*). A másik ok, hogy a határ jelentőségének elvesztése a legkisebb egységek neveinek elhalványulását okozza, mivel legelőször a legkisebb, legeldugottabb völgyeket, erdőrészeket vonták ki a mező- és erdőgazdasági művelés alól.

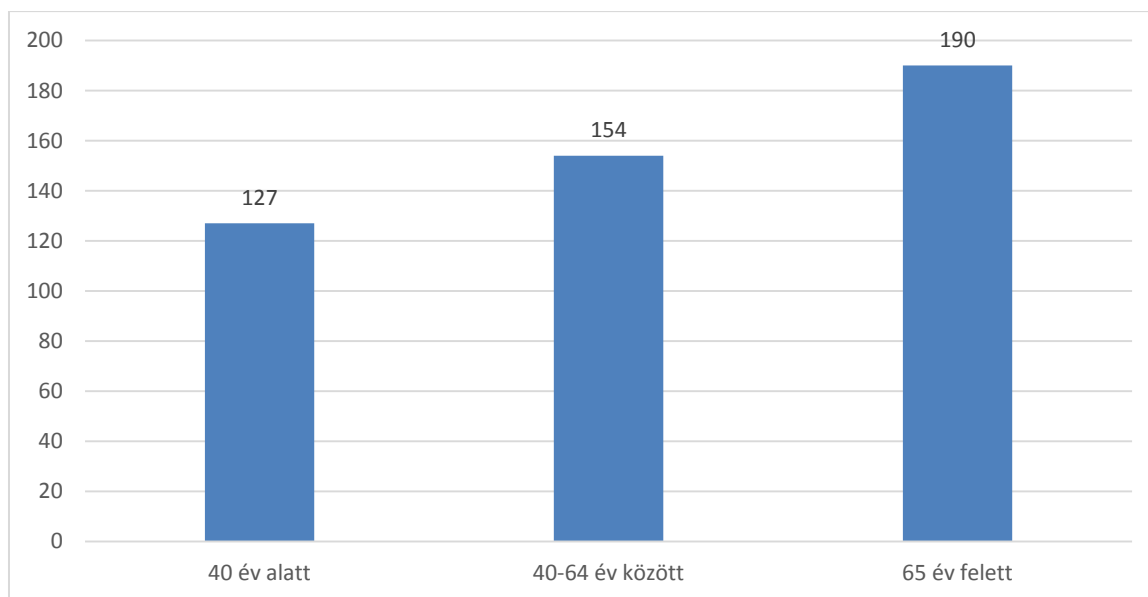
Nagy-gödör	29	Pintyó hegyi	29
Vagdasszó	29	Pást	29
Boczátori-kút	29	Pá sora	29
Nagy-Ves	29	Őr-hegy	29
Kis-Ves	29	Heregvár	29
Almás	29	Zelemér	28
Csapás	29	Veres-bérc	28
Felvég	29	Váraszói-völgy	28
Kis-gödör	29	Szöllő megi bérc	28
Kultúr, Kultúrház	29	Róna-lápa	28
Hullaház, Ravatalozó	29	Kertasszó	28
Cigán köz, Cigány köz	29	Hintós vőgy	28
Patak	29	Forró-kút	28
Alvég	29	Fecske-völgy	28
Kisszög	29	Dávid-tanya	28

6. táblázat: A 30 legismertebb név

A legismertebb nevek elterjedtségét ugyancsak két okkal támaszthatjuk alá, amelyek szorosan összefüggnek egymással. Ezek a névalakok legtöbb esetben olyan földrajzi egységet jelölnek, ahol csak a közelmúltban szűnt meg a mezőgazdasági munka, vagy mind a mai napig tart. Továbbá épp emiatt ezek azok a helyek, amelyek a faluból a legkönnyebben megközelíthetők, így még ma is sokan bejárják őket. Az ismert források (*Boczátor, Forró-kút*) sok helybelinek és más településekből ide érkezőknek nyújtanak felfrissülést, tiszta ivóvizet.

A kérdőívek kitöltése jó eszköze volt az általam definiált három korosztály névismeretének összehasonlítására is. Előzetes várakozásaimnak megfelelően az idősebbek sokkal több helynevet ismernek a fiatalabb helyieknél, amely az alábbi diagramon összesített

adatokból is jól látszik. Ezen az adott korosztályba tartozóknál az ismert nevek számának átlagát tüntettem fel.

427. diagram: az ismert nevek száma korosztályonként

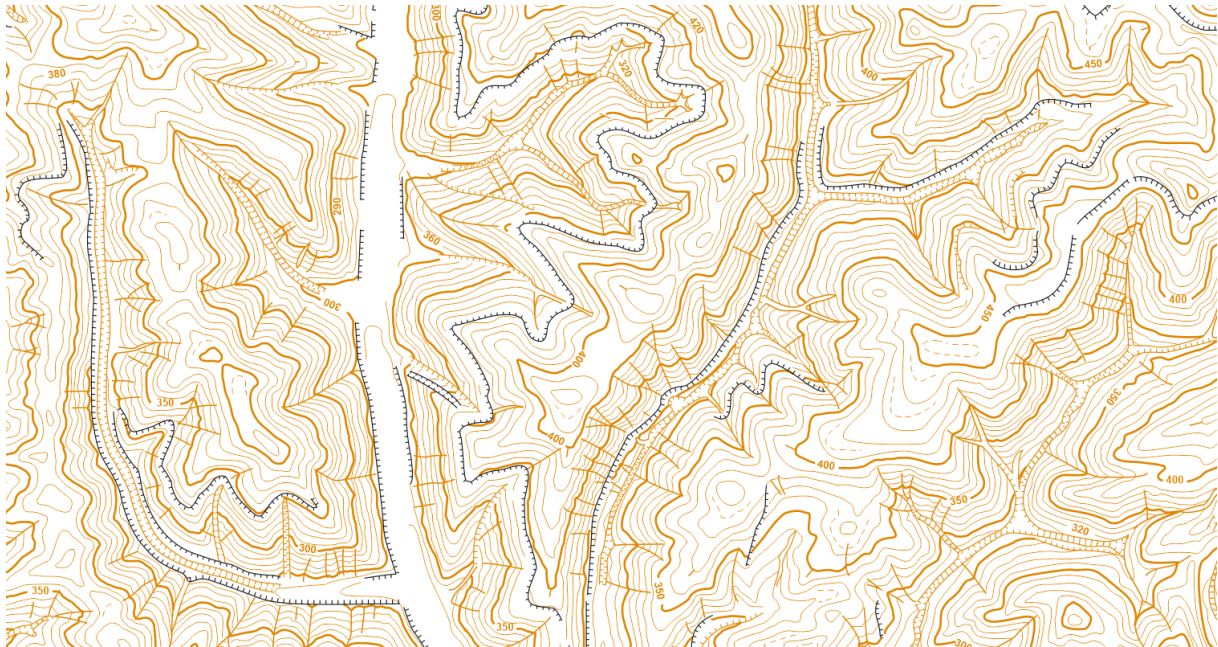
Természetesen a falu teljes lakosságának ismeretére ilyen kevés személy megkérdezésével teljes bizonyossággal nem lehet. Azonban az interjúk elkészítésével közelítő képet kaptam névanyag állapotáról, amely a mai ember hanyagsága és nemtörődősége ellenére jó, de mégis igényli a megőrzésébe fektetett energiát, hogy elhalványulásukat elkerülve átadhassuk a következő nemzedékeknek.

A kérdőívek egyes személyekre vonatkozó eredményét terjedelméből adódóan nem tettem bele a dolgozatba, azonban a mellékelt CD-n a 3.1, a 3.2 és a 3.3 számú melléklet alatt megtalálható.

11. Váraszó helyneveinek térképi ábrázolása

A térképi ábrázolás talán a legszemléletesebb módja annak, hogy az általam gyűjtött helyneveket földrajzi környezetbe helyezzem. Ehhez mindenképpen szükségem volt a megfelelő méretarány és az egyéb térképi tartalom kiválasztására.

Végül forrásanyagként 1:10 000 méretarányú EOTR szelvényeket, az OpenStreetMap, a Google Maps és a turistautak.hu online elérhető adatbázisát használtam. A térkép elkészítéséhez a CorelDraw X8 programot használtam, mely általános grafikai célú rajzolóprogram révén kifejezetten alkalmas volt esztétikus térképmű előállítására. Forrásaim alapján digitalizáltam a szintvonalrajzot, ügyelve a műholdképekről leolvasható és a személyes tapasztalaton alapuló horhosok, bevágódások minél alaposabb ábrázolására.

28. ábra: Az elkészült szintvonalrajz részlete Nagy-Ves környékéről

A szintvonalak után az egyéb vonalas elemeket, a felületi fedettséget és a fontosabb pontszerű objektumokat is jelöltem. Ezután következett a névrajz felvétele, amely a nagy mennyiségű névanyag és az aprólékosan kidolgozott felszínformák miatt nem volt egyszerű feladat.

Az kinyomtatott térképmű méreteiből adódóan alkalmas arra, hogy a gyűjtött nevek mindegyike ábrázolható legyen rajta, így a nevek pontosan a jelölt helyre vonatkozhatnak. Ez kifejezetten hasznos abban az esetben, ha valaki a nevet még ismeri, azonban térben elhelyezni már nem tudja.

Az elkészült térkép a dolgozat 4. számú melléklete.

29. ábra: Az elkészült térkép egy részlete

12. Összegzés, kitekintés

Témám kiválasztásakor lakóhelyem szeretete volt az elsődleges szempont: tenni szerettem volna valamit, ami a községem és az itt lakók javát szolgálja. A forráselemzések során lenyűgözött az elem tároló névanyag mennyisége, hiszen ezek nagy részét én sem ismertem. Majd amikor a nevek elemzésével párhuzamosan elkezdtem a kérdőíves munkát, meggyőződtem arról, hogy jó témát választottam.

A helyiek hozzáállása minden kisebb-nagyobb magyar közösség számára példaként szolgálhat. Valamennyi lakos, akikhez helynevekkel kapcsolatos problémáimmal fordultam, nagy szeretettel segített. Munkámmal sikerült felbolydulást okoznom: a falu apraja-nagyja a készülő szakdolgozatomról és a mellékelt térképről beszélt. Jó volt ezeket a visszajelzéseket hallani, hiszen ez azt jelenti, hogy a falunak erősen élő igénye van a névanyag fenntartására, megőrzésére, és én nagyon örülök, hogy munkámmal ehhez hozzájárulhattam.

A dolgozat során sikerült gyakorlatban alkalmazni a Földrajzi nevek órán tanult anyagot, ami nélkül nem állt volna módomban a dolgozat megírása. A térképi ábrázolás elkészítése során kartográfiai témájú tantárgyaim tudásanyagát használtam föl.

Váraszó példáját alapul véve véleményem szerint a legtöbb barkósági település számára is hasonlóan nagy jelentőséggel bírhatnak a földrajzi nevek. Ezen felbuzdulva munkám további

lehetséges irányai a nagyobb területegységre kiterjedő helynevek elemzése, ezek geoadatbázisba vitele, térképi ábrázolása atlasz vagy internetes térkép formátumban.

Továbbá szeretném őrizni magamban a kialakult lokálpatrióta szemléletet, s ezáltal segíteni Váraszó értékeinek megőrzésében. Településem esetében a hátrányos helyzetből való kilépés alapja mindenképpen a helyiek összefogásán, dolgozni akarásán alapszik. A különböző mezőgazdasági-kisipari beruházások által a falu önellátása megoldható lehet, a turizmusba való befektetés pedig a kivételes természeti környezet miatt plusz bevételhez és ismertséghez juttathatja a községet. Az általam a 21. században újraindított névmentés pedig ezáltal már sokkal kevésbé fog problémát jelenteni.

13. Mellékletek

1. melléklet: A névgyűjtéshez használt források adatai.

2. melléklet: A gyűjtött névanyag (kihajtható A/3-as formában).

3. melléklet: Szakdolgozati kérdőív.

3.1. melléklet: a megkérdezettek első csoportjának névismerete (40 éves korig).

3.2. melléklet: a megkérdezettek második csoportjának névismerete (40-64 év között).

3.3. melléklet: a megkérdezettek harmadik csoportjának névismerete (65 év fölött).

A 3.1., 3.2., és a 3.3. mellékletek csak a CD-n találhatóak.

4. melléklet: Váraszó helyneveinek térképe. **A borító hátlapján, irattartó fülben.**

1. sz. melléklet: A névgyűjtéshez használt források adatai

Cím:	Típus:	Méretarány:	Méret (cm):	Jelzet:	Szerző:	Év:	Leírás:
OSZK TÉRKÉPTÁRA							
<i>Váraszó (EOTR topográfiai)</i>	térkép	1:10000	40x60	TT 87-312/1994	Kartográfiai Vállalat	1994	Topográfiai térképnek megfelelő adatmennyiség és – minőség, jó vízrajz, pontos bel- és külterület, fedettség, koordinátaháló, jó névanyag
<i>Váraszó: Bagoly-lyuk</i>	térkép	1:10000	40x60	TT 87-134/1991	Kartográfiai Vállalat	1991	Topográfiai térképnek megfelelő adatmennyiség és – minőség, jó vízrajz, pontos bel- és külterület, fedettség, koordinátaháló, jó névanyag
<i>Váraszó: Dávid-tanya</i>	térkép	1:10000	40x60	TT 87-132/1991	Kartográfiai Vállalat	1991	Topográfiai térképnek megfelelő adatmennyiség és – minőség, jó vízrajz, pontos bel- és külterület, fedettség, koordinátaháló, jó névanyag
<i>Gemeinde Váraszó in Ungarn Ofen Pesther District</i>	térkép	n.a.	65,5 x 52,5	K 1 449 A 1-4 - Bv 1 383	Anton Frank	1853	Adatszegény térképlapok, melyeken a birtokok határai találhatóak; a névanyagot a jegyzőkönyvekben találjuk, a térképlapokon csak számok jelzik (de szegényes)
<i>Heves vármegye, Váraszó kisközség. Váraszó községben ... végzett földosztás helyszínrajza</i>	térkép	1:2880	70x60 (21 szelvény)	n.a.	Nepkó Gyula	1888	Ez a térkép a HML-ban vizsgált kataszteri térkép eredetije. Míg az egri térképlapok már többszöri javítás utáni állapotot tükröztek, addig ezeken javítás nem történt. Tartalmilag a HML-ben talált lapokkal azonos, a nyomtatás és a javítások miatt az nehezebben értelmezhető. Ebből 1 szelvény hiányzik, feltételezem, hogy azt a javítások során tették a térképhez.
KATONAI FELMÉRÉSEK (MAPIRE)							
<i>Első Katonai Felmérés</i>	térkép	1:28800	online (63x42)	-	-	1785	B IX a 527 Coll: XVIII. Section. 14. Szerény névanyag.
<i>Második Katonai Felmérés</i>	térkép	1:28800	online (63x42)	-	-	1858	B IX a 530 Section №45. Colonne №XXXVI. Szerény névanyag.
<i>Harmadik Katonai Felmérés</i>	térkép	1:25000	online (63x42)	-	-	1883	4764/3 Szerény névanyag.

Cím:	Típus:	Méretarány:	Méret (cm):	Jelzet:	Szerző:	Év:	Leírás:
HEVES MEGYEI LEVÉLTÁR							
<i>Váraszoói vólt úrbéresek, zsellérek, soronkivüliek kihalított birtokuk és majorsági birtoktervezetek térképe</i>	térkép	1:7200	83x56	Heves U 415	Halász Ferenc okleveles mérnök	1884	Jó vízrajz; szomszédos települések határrészei; határjelek; belterület; szabályozási vonalak, telkek méretei, parcellaszámok; mezőgazdasági adatok: kaszáló, legelő, erdő, tervezett uradalmi területek, úrbéres területek, Pálffy, Jeszenszky, Kovács, b. Orczy, Zabary, Vincze István, Gosztanyi, Ködmön, Utassy birtokok.
<i>Várasszó község urbéri rendezés előtti Térképe</i>	térkép	1:3600	174x75	Heves U 412	Khindl Ig(nác) mérnök	1869	Jó vízrajz; szomszédos települések nevei; határjelek; szabályozási vonalak, telkek méretei, parcellaszámok, utak; mezőgazdasági adatok (tematikusan jelölve), Pálffy, Jeszenszky, Kovács, b. Orczy, Zabary, Ködmön, Utassy birtokok, tervezett úrbérség, dűlőnevek.
<i>Várasszó község határának szabályozás utáni Térképe</i>	térkép	1:3600	181x70	Heves U 413	Halász Ferenc h. mérnök	1884	Jó vízrajz; szomszédos települések nevei, határjelek; vonalak, telkek méretei, parcellaszámok; utak; mezőgazdasági adatok (tematikusan jelölve); úrbéres területek, Utassy, Ködmön, Kovács, Zabari, b. Orczy, Jeszenszky, Pálffy, Vincze, Rusznyák, Menyhárt birtokok, dűlőnevek.
<i>Várasszó község határának szabályozás utáni Térképe</i>	térkép	1:3600	180x77	Heves U 414	Halász Ferenc h. mérnök	1884	Jó vízrajz; településnevek, határjelek; vonalak, telkek méretei, parcellaszámok; utak; mezőgazdasági adatok (tematikusan jelölve); úrbéres területek, Utassy, Ködmön, Kovács, Zabari, b. Orczy, Jeszenszky, Pálffy, Vincze, Rusznyák, Menyhárt birtokok, dűlőnevek (előzőtől néhány dűlőnév megírásában tér el).
<i>Váraszoói majorsági Erdők és Rétek Tervezete</i>	térkép	1:7200	95x65	Heves U 411	Halász Ferenc h. mérnök	1868	Jó vízrajz; szomszédos települések határrészletei, határjelek; mezőgazdasági adatok (tematikusan jelölve), Utassy, Ködmön, Kovács, Zabari, Jeszenszky, b. Orczy birtokok, dűlőnevek; ceruzás bejegyzések.
<i>Heves vármegye, Várasszó kisközség. Várasszó községben ... végzett földosztás helyszínrajza</i>	térkép	1:2880	70x60 (22 szelvény)	Heves 131 B 1	Nepkó Gyula, Gombos László	1888	Jó vízrajz; magassági pontok; Gömör, Nógrád és Borsod vármegye határrészletei, szomszédos települések határrészletei, határjelek; belterület, utcahálózat; mérési pontok, szabályozási vonalak, telekkeosztás, parcellaszámok; megnevezett és egyéb utak; mezőgazdasági adatok; dűlőnevek; ceruzás bejegyzések.
<i>Várasszó kataszteri község vázlata</i>	térkép	1:2880	80x58	Heves 131 A 1	Janák Antal mérnök	1889	Jó vízrajz; szomszédos települések határrészletei; szabályozási vonalak; megnevezett és egyéb utak; mezőgazdasági adatok.

Cím:	Típus:	Méretarány:	Méret (cm):	Jelzet:	Szerző:	Év:	Leírás:
EGYÉB							
<i>Heves vármegye helynévtára</i>	könyv	-	-	-	Pesty Frigyes	1864 (2005)	(Hungaricana.) Váraszó leírását és földrajzi neveit a könyv szerkesztősége felé Ústhy János jegyző küldi meg. Röviden összefoglalja a falu adatait, történelmét. Névanyaga közepes, javarészt csak a nagyobb egységek neveit tartalmazza.
<i>Heves megye földrajzi nevei I.</i>	könyv	-	-	-	Pelle Béláné	1970	A kisebb területek neveit is alaposan leírja, illetve a hasznosítás módját is jelzi. Nagyon jó névanyag, az adatszolgáltatók közül néhányan még ma is élnek.

2. sz. melléklet: A gyűjtött névanyag

Első Katonai Felmérés:	Második Katonai Felmérés:	Harmadik Katonai Felmérés:	Váraszó birtoktérkép (1853)	Pesty Frigyes: Heves vm. Helynévtára (1864):	Majorsági Erdők és Rétek Tervezete (1868):	Úrbéri rendezés előtti térkép (1869):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Váraszó kisközség katasztere (1888):	Váraszó kataszteri község vázlata (1889):	Váraszó EOTR 87-312	Váraszó EOTR 87-134	Váraszó EOTR 87-132	Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
			Ispán szél			Ispán	Ispán	Ispán	Ispánszél	Ispánszél				Espány, Ispány
			Ispán vereje	Ispán verő		Ispán vereje	Ispán vereje	Ispán vereje	Ispánverő	Ispánverő				Espány-verő, Espán-verő
									Pósakútja					Pósa kútja
									Bagdászó szurdok		Bajdászó-szurdok			Bagdasszóí-szurdok, Vagdasszóji-szurdok, Espányi szurdok
									Czinkászópadja					Cinkásszó padja
			Csingaszó	Czinkasszó		Czinkászó	Csipdászó	Csipdászó	Czinkászó	Czinkászó				Cinkásszó
				Merke völgy		Merkevölgy	Merke völgy	Merke völgy	Merkesvölgy					Merke vőgyi
			Megyes völgy			Megyesvölgy	Megyes völgy	Megyes völgy	Megyesvölgyi	Megyes völgyi	Meggyes-völgy			Meggyes-vőgy
														Meggyes-vőgyi-dőllő
						Tetőlápa	Tetőlápa	Tető lápa	Tetőlápa		Tető-lápa			Tetyű-lápa
									Hellászófő					Hellásszó-fő, Szé fődji, Sínai-hegy, Isten-hegy, Kenyérváró-hegy
									Hellászóvölgy					Hellásszó-vőgy
				Hellászó		Hellászó	Hellászó	Hellászó	Hellászó		Hellászó			Hellásszó
				Szoros pál		Szoros-pá	Szoros pá	Szoros pá	Szöröspá		Zorospa			Szoros-pá
						Boros								
			Eresztény völgy	Eresztény		Ereszvény	Ereszvény	Ereszvény	Eresztényvölgy	Eresztényvölgy	Eresztvény-völgy			Eresztény vőgyi, Eresztény-vőgy
														Eresztény-vőgy-dőllő
				Őrhegy		Őrhegy	Őrhegy	Őrhegy	Őrhegy		Öv-hegy			Őrhegy
														Őrhegy allya
											Heregvár			
				Heregvár					Heregvár		Kerek-domb			Heregvár

Első Katonai Felmérés:	Második Katonai Felmérés:	Harmadik Katonai Felmérés:	Váraszó birtoktérkép (1853)	Pesty Frigyes: Heves vm. Helynévtára (1864):	Majorsági Erdők és Rétek Tervezete (1868):	Úrbéri rendezés előtti térkép (1869):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Váraszó kisközség katasztere (1888):	Váraszó kataszteri község vázlata (1889):	Váraszó EOTR 87- 312	Váraszó EOTR 87- 134	Váraszó EOTR 87- 132	Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
				Fecske völgy		Fecskevölgy	Fecske völgy	Fecske völgy	Fecskevölgy		Fecske-völgy			Fecske vőgyi
						Pinczeszél	Pincze rét	Pincze szél	Pinczerét					Pince-rét, Pince szélyi
														Békás-tó
						Békástó- orom	Békástó Orom	Békástó orom	Békástó orom					Békás-tó- orom
														Barca-Tamás
									Tiltás					Títás
			Pást			Pást	Pást	Pást	Pást	Pást	Pást-rét			Pást
				Csó föld		Csóföld	Csóföld	Csóföld	Csóföld					Csó földji
				Barocsi										
				Filelova		Filelova	Filelova	File lova	Filelova					File lova
														Kis-File-lápa
														Nagy-File- lápa
									Zsidósurdok					Zsidó-surdok
									Békalyukorom					Békalyuk- orom
	Szőlőmegi Fő	Szőlőmegyfő									Szőlő-megi- hegy			Szöllő megi- bérc
			Szöllő megi			Szőlő-megi	Szöllő megi	Szöllő megi	Szőlőmegi	Szöllőmegi	Szőlő-megi- oldal			Szöllő megi- dőllő
									Hársaslápatető					Hársas-lápa
														Polozs-ódal
														Polos-tető
				Bírólápa					Bírólapafő					Bíró-lápa
									Cserestető					Cseres, Cseress
						Körtaszó völgy	Körtaszó völgy	Körteszó völgy						
				Martonvölgy		Martonvölgy	Márton völgy	Marton völgy						Márton vőgyi, Kis-güdör
						Kenderföld								
				Gellásszó		Gerlászó	Gerlaszó	Gerlászó						
				Körtasszó		Körtaszó	Körtaszó	Körteszó	Körtaszó					Kert-asszó, Kört-asszó
	Arany Völgye													
	Nagy Bocsfő	Nagy Bocs fő												
														Pintyó hegyi

Első Katonai Felmérés:	Második Katonai Felmérés:	Harmadik Katonai Felmérés:	Váraszó birtoktérkép (1853)	Pesty Frigyes: Heves vm. Helynévtára (1864):	Majorsági Erdők és Rétek Tervezete (1868):	Úrbéri rendezés előtti térkép (1869):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Váraszó kisközség katasztere (1888):	Váraszó kataszteri község vázlata (1889):	Váraszó EOTR 87- 312	Váraszó EOTR 87- 134	Váraszó EOTR 87- 132	Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
														Kincses-lápa, Kincses-güdör
											Nagy-gödör			Nagy-güdör
				Vagdasszó		Vagdaszó	Vagdászó	Vagdászó	Vagdaszó		Vagdaszó			Vagdasszó
														Ördög-tánc- lápa
									Dagaszó		Dagasztó			Daggaszó, Gaggaszó
									Kőfeli		Kő-orom			Kő felyi
			Csatáne	Csatáné		Csatáné	Csatáné	Csatáné	Csatáné	Csatáné		Csatáné	Csatáné	Csatáné-döllő
				Bölcs		Böcs	Böcs	Böcs						
									Alsó böcs			Alsó-Böcs		Alsó-böcs
												Alsó-Böcs-fő		
									Felső böcs			Felső-Böcs		Felső-böcs
												Felső-Böcs		
												Felső-Böcs- fő		
				Köldökkő	Köldökkő	Köldökkő	Ködök kő	Ködök kő	Köldökkő			Köldök-kő		Ködök-kő
									Kis akolág			Kis-ököl-ág		Kis-akol-ág
									Nagy akolág			Nagy-akol- ág		Nagy-akol-ág
				Lenág	Lenág hegyesse	Lenág hegyesse	Leány hegyese	Lénág hegyesse	Lenág			Len-ág		Lenák
					Kis orom	Kis-Orom	Kis orom	Kis orom						
Szelemir				Zelemér	Zelemér	Zelemér	Zelemér	Zelemér	Zelemér			Zelemér		Zelemér
					Forrókút fő	Forrókút-fő	Forró kút fő							
								Boros Kút fő					Forró-kút-fő	
									Szénégetőlápa				Szénégető hegyese	Szénégető- lápa
														Hosszú-ági- dőllő
				Forrókút	Forró Kút	Forró-kút	Forró kút	Forró kút	Forrókút				Forró-kút- lápa	Forró-kút
	Szalajka	Szalajka			Szalajkaház	Szalajka ház	Tégla háznál	Szalajka ház					Szalajkaház	
													Patak-fő	
					Hársas Kút	Hársas-kút	Hársas kút	Hársas kút						
													Málnás-fő	
				Mánás	Mánás	Mánás	Mánás	Mánás	Mánás				Málnás	Mánnás
			Hosszú rét										Hosszú-rét	Hosszú-rét- dőllő

Első Katonai Felmérés:	Második Katonai Felmérés:	Harmadik Katonai Felmérés:	Váraszó birtoktérkép (1853)	Pesty Frigyes: Heves vm. Helynévtára (1864):	Majorsági Erdők és Rétek Tervezete (1868):	Úrbéri rendezés előtti térkép (1869):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Váraszó kisközség katasztere (1888):	Váraszó kataszteri község vázlata (1889):	Váraszó EOTR 87-312	Váraszó EOTR 87-134	Váraszó EOTR 87-132	Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
				Ölyűfészek	Ölyű fészek	Ölyű-fészek	Ölyű fészek	Ölyű fészek	Ölyűfészek				Ölyű-fészek	Ölyűfészek
			Hosszú ág	Hosszúság	Hosszú ág	Hosszú ág	Hosszú ág	Hosszú ág	Hosszúág	Hosszúág			Hosszú-ág-lápa	Hosszú-ág
									Csurgófar					Csurgófar
				Borostyános	Borostányos	Borostyános	Borostános	Borostános	Borostyános				Borostyános	Borostyányos
				Dusánbik	Dusán bikkje	Dusán bikkje	Dusán bikkje	Dusán bikkje	Dusán					Dusány
				Vaskapu	Vaskapu árnyék	Vaskapu árnyék	Vaskapu árnyék	Vas Kapu árnyék					Vaskapu	Vaskapu
					Zebét Kút	Zebét kút	Zebét kút	Zebét kút	Szebéd kelet				Szebéd kútja	Kelet-szebéd
													Váraszói-völgy	
					Székfő	Székfő	Szék kő	Székfő	Székfő				Szék-fő	Székfő
													Szebeni-kút	
	Vásárút főhegy		Vásár út	Vásárút	Vásárút fő	Vásárút fő	Vásár út fő	Vásár út fő	Vásárút	Vásárút				Vásár-úti-dőllő
					Vörösvár	Vörösvár	Vörös vár	Vörös vár	Veresvártető				Vörösvári hegyese	Veres-vár-tető
														Pozdervás-güdör
				Bonalápa	Rona lápa tető	Rona lápa tető	Róna lápa tető	Rónalápa tető	Rónalápa				Róna-lápa	Róna-lápa
													Dávid-tanya	
									Kis-Rónalápa					Kis-róna-lápa
									Szebédfő				Szebed-tető	Szebéd-fő
														Nyugat-Szebéd, Szebéd
									Harasztoslápa					Harasztos
									Csókás				Csókás-hegy	Csókás
													Csókás-völgy	
					Fenekesfő	Fenekesfő	Fenekes fő	Fenekes fő	Fenekesfő					Fenekes-fő
			Fenekes						Fenekes	Fenekes			Fenekes-völgy	Fenekes
									Széleshatár				Széles-határ	Széles-határ, Hármashatár
	Nyáros völgy Bércz				Nyárjasfő	Nyárjas	Nyárjas fő	Nyárjas fő	Nyárjas					Nyárjas
									Nyárjas völgy				Nyárjas-völgy	Nyárjas-vögy
			Kerek dél		Kerekded lápa tető	Kerekded lápa tető	Kerekded lápa fő	Kerekded lápa tető	Kerekdél	Kerekdél			Kerek-dél	

Első Katonai Felmérés:	Második Katonai Felmérés:	Harmadik Katonai Felmérés:	Váraszó birtoktérkép (1853)	Pesty Frigyes: Heves vm. Helynévtára (1864):	Majorsági Erdők és Rétek Tervezete (1868):	Úrbéri rendezés előtti térkép (1869):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Váraszó kisközség katasztere (1888):	Váraszó kataszteri község vázlata (1889):	Váraszó EOTR 87-312	Váraszó EOTR 87-134	Váraszó EOTR 87-132	Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
				Kerekdéliápa					Kerekdéliápa					Kerekdél-lápa
				Istvánkörtveája										
				Demeterekla	Demeter aklya	Demeter aklya	Demeter aklya	Demeter aklya	Demeterekla				Demeterek	Demeterek
														Borzos-hajlás
													Kenyér-domb	
													Molnár-lápa	
									Sötétlápa					Setét-lápa
					Kis Lugzos	Kis Lugzós	Kis lugzós	Kis Lugzós	Kis-lugzós					Kis-lugzós
					Nagy Lugzos	Nagy Lugzós	Nagy lugzós	Nagy lugzós	Nagylugzós				Nagy-Lugzós	Nagy-lugzós
														Lugzós-bérc
					Boglyas hegyes	Baglyas hegyesse	Boglyas hegyes	Boglyas hegyes	Baglyas				Baglyas	Baglyas
									Verőlápa				Verő-lápa	Verő-lápa
	Barcza Lyuk				Barcza Kút	Barcza kút	Bárcza kút	Barcza Kút	Barczalyuk				Barcza-lyuk	Barca-lyuk
														Kis-barca-lyuk
														Nagy-barca-lyuk
	Barcza lyukhegy													
			Csereslápa		Csereslápa hegyes	Cseres-lápa hegyes	Cseres lápa hegyes	Cseres lápa hegyes	Cseres lápa	Csereslápa			Cseres-lápa	Cseres-lápa
														Cseres-lápa-völgy
									Nagyhajlás					Nagy-hajlás
			Herczeges	Herczeges	Hercseges	Hercseges		Hercseges						Hercseges-fő, Hercsekes-fő, Hercseges
									Nagy-Herczeges				Nagy-Hercseges-völgy	Nagy-hercsekes
													Nagy-Herceg	
									Kis-Herczeges				Kis-Hercseges-völgy	Kis-hercsekes
									Nagyvess és Herczeges	Nagyvess és Herczeges				Nagy-Ves és hercseges
Lohullas	Lóhullás Tető	Lóhullás tető			Lóhullás tető		Ló hullás	Ló hullás	Lóhullás					Lóhullás

Első Katonai Felmérés:	Második Katonai Felmérés:	Harmadik Katonai Felmérés:	Váraszó birtoktérkép (1853)	Pesty Frigyes: Heves vm. Helynévtára (1864):	Majorsági Erdők és Rétek Tervezete (1868):	Úrbéri rendezés előtti térkép (1869):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Váraszó kisközség katasztere (1888):	Váraszó kataszteri község vázlata (1889):	Váraszó EOTR 87- 312	Váraszó EOTR 87- 134	Váraszó EOTR 87- 132	Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
													Lóhullás gödre	
				Gömöruta	Gömöruta	Gömöruta	Gömör uta	Gömör uta	Gemeruta			Gemeruta- völgy		Gyemer utá
												Gemeruta- bérc		
									Boczátor			Boczátori- kút		
														Nagy-Bocátor
														Kis-Bocátor
				Ördöγκő	Ördöγκő eleje	Ördöγκő eleje	Ördög kő eleje	Ördög Kő eleje	Ördöγκő			Ördög-kő		Ördög-kő
Nagy Ves		Nagy verő fő	Nagy ves	Nagyves	Nagy Vess	Nagy Vess	Nagy Vess	Nagy Vess	Nagyvess			Nagy-Ves		Nagy-Ves
									Nagyvessorma					Nagy-Ves- orom
												Nagy-Ves- völgy		Nagy-Ves- vőgy
												Önyves-bérc		
					Nagy Rét	Nagy Rét	Nagy rét	Nagy rét	Nagyrét					
					Kőhártya tető	Kőhártya-tető	Kő hártya tető	Kőhártya tető	Kőhártya			Kőhártya- tető		Kő-hártya
					Farkaslyuk	Farkaslyuk	Farkas lyuk	Farkas lyuk	Farkaslyuk					
									Farkaslyukpadja					Farkaslyuk padja
				Kisves	Kiss Vess	Kiss Vess	Kis vess	Kis vess	Kisvess			Kis-Ves- völgy		Kis-Ves
												Kis-Ves		
									Bagólyuk			Bagoly-lyuk		Bagú-lyuk
												Bence-hajlás		
												Antal-hegyes		
												Oláh-láz		
				Musakrafekvőbölcs					Musakrafekvő böcs					Musakra- fekvő-böcs
	Nagy Musak				Nagy Musak		Nagy Muzsak	Nagy Muzsak	Nagy musak			Nagy-Musák		Nagy-musak
												Musák- hegyes		
		Fornak hegy												
				Kövesút					Kövesút			Köves út		Köves-út
				Demjénföld					Demjén földi			Demjénfő		Demjén földji
									Kis-musak					Kis-musak

Első Katonai Felmérés:	Második Katonai Felmérés:	Harmadik Katonai Felmérés:	Váraszó birtoktérkép (1853)	Pesty Frigyes: Heves vm. Helynévtára (1864):	Majorsági Erdők és Rétek Tervezete (1868):	Úrbéri rendezés előtti térkép (1869):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Váraszó kisközség katasztere (1888):	Váraszó kataszteri község vázlata (1889):	Váraszó EOTR 87-312	Váraszó EOTR 87-134	Váraszó EOTR 87-132	Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
				Vargabernát										
				Vermes										
			Kis erdő			Kis Erdői Legelő	Kis Erdő Legelő	Kis Erdő Legelő	Kiserdő	Kiserdő	Kis-erdő			Kis-erdő-dőllő, Kis-erdő
											Epres-lápa			
									Akol		Akó-lápa			Akó
														Nagy-ré-lápa
														Kis-ré-lápa
				Révlápa					Rélapaorom		Rétláp-orom			Ré-lápa-orom
									Szárazvermes					Száraz-vermes
														Felső-akasztó
														Alsó-pados
				Akasztó										Akasztó
									Tótárnyék					Tó-árnyík
						Bokros Legelő	Bakros Legelő	Bakros legelő						
											Hintós-völgy	Hintós-völgy		
									Hosszúrét	Hosszúrét	Hosszú-völgy			
									Vörösalja					
									Felső-forróág					Felső-forró-ág
														Alsó-forró-ág
			Forró ág						Forróág	Forróág				Forró-ág-dőllő
														Felső-pados
				Vörösbércz		Veresbércz	Veres bércz	Veres bércz						Veres-bérc
														Alsó-akasztó
														Almás
														Rí-hely hídja
			Szénaszó	Szénasszó		Szénászó	Szénaszó	Szénaszó	Szénászó	Szénászó				Szénásszó-dőllő
											Vara Bernát			Varga-Bernát
						Tópart	Tópart	Tópart						Tó hegyesi
														Veress
														Kis-veress
				Mátyástelke		Mátyástelke	Mátyás telke	Mátyás telke	Mátyástelki		Mátyás-telek			Mátyás telki
			Domballya	Malomlápa		Malomdomb	Malom domb	Malom Domb	Dombalja	Dombalja	Domb alja			Domb allya-dőllő
														Malom-domb

Első Katonai Felmérés:	Második Katonai Felmérés:	Harmadik Katonai Felmérés:	Váraszó birtoktérkép (1853)	Pesty Frigyes: Heves vm. Helynévtára (1864):	Majorsági Erdők és Rétek Tervezete (1868):	Úrbéri rendezés előtti térkép (1869):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Úrbéri rendezés utáni térkép (1884):	Váraszó kisközség katasztere (1888):	Váraszó kataszteri község vázlata (1889):	Váraszó EOTR 87- 312	Váraszó EOTR 87- 134	Váraszó EOTR 87- 132	Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
											Felső-Malom- lápa			Felső-malom- lápa
											Alsó-Malom- lápa			Alsó-malom- lápa
														Zsidó temető
														Bak-hely
														Sira réti hídja
														Nagy-vőgyi- patak
						Ereszvény Dűlő	Ereszvény Dűlő	Ereszvény Dűlő						
									Szénavonóhegy					Szénavonó
							Plébánustagja	Plébánustagja						
											Mocsolyáki- dűlő			Mocsolyás, Mocsolyák
				Sira rét		Sira Rét	Sira rét	Síró rét	Sirarétje					Sira rétji

Településrészek nevei:

Heves megye földrajzi nevei I. (1970)
Csapás
Felvég
Almás
Veres allya
Nagy-güdör
Panyi kert
Tövis kert
Pá sora
Rác-úr házak
Kultúr, Kultúrház
Csó köz
Pajageci-had
Busznya köz
Hullaház, Ravatalozó
Birka-had
Rossz-templom
Bozse-had
Vince-had
Cigán köz, Cigány köz
Patak
Alvég
Koták-had
Falunn-aló
Kis szög

3. sz. melléklet: Szakdolgozati kérdőív

Kedves Kitöltő!

Köszönöm, hogy időt áldoz kérdőívem kitöltésére. Szakdolgozatomban Váraszó földrajzi neveit gyűjtöttem össze több az 1700-as évek végétől a XX. század második feléig keletkezett forrásokban. Az így rendelkezésemre álló neveket különböző szempontok alapján elemeztem, kategóriákba soroltam. Munkám mellékleteként készül egy térkép is, amely Váraszót és a gyűjtött névanyagot mutatja be.

Jelen kérdőívem célja, hogy felmérjem a lakosság ismeretét e nevek terén. Amennyiben a következőkben egy név ismerősen hangzik, kérem, a baloldali cellát jelölje, ha nem, a jobboldali.

Ha a kitöltés során bármilyen egyéb helynév eszébe jut, kérem jelezze, és gyűjtésemben dokumentálom!

Segítségét köszönöm!

Pál Márton

Név:..... Életkor:..... év

	Név:	Ismeri	Nem
1	Espány, Ispány		
2	Espány-verő, Espán-verő		
3	Pósa kútja		
4	Bagdasszói-szurdok		
5	Vagdasszóji-szurdok		
6	Espányi szurdok		

7	Cinkásszó padja		
8	Cinkásszó		
9	Merke vőgyi		
10	Meggyes-vőgy		
11	Meggyes-vőgyi-dőllő		
12	Tetyű-lápa		
13	Hellásszó-fő		
14	Szé földji		
15	Sínai-hegy		
16	Isten-hegy		
17	Kenyérváró-hegy		
18	Hellásszó-vőgy		
19	Hellásszó		
20	Szorospa		
21	Boros		
22	Eresztény vőgyi, Eresztény-vőgy		
23	Eresztény-vőgy-dőllő		
24	Őrhegy		
25	Őrhegy alja		
26	Heregvár		
27	Fecske vőgyi		
28	Pince-rét, Pince szélyi		

29	Békás-tó		
30	Békás-tó-orom		
31	Barca Tamás		
32	Títás		
33	Pást		
34	Csó földji		
35	Barocsi		
36	File lova		
37	Kis-File-lápa		
38	Nagy-File-lápa		
39	Zsidó-szurdok		
40	Békalyuk-orom		
41	Szőllő megí bérce		
42	Szőllő meg dőllő		
43	Hársas-lápa		
44	Polozs-ódal		
45	Polos-tető		
46	Bíró-lápa		
47	Cseres, Cseress		
48	Körtészó (Körtaszó)-vőgy		
49	Márton vőgyi, Kis-güdör		
50	Kenderföld		

51	Gerlászó		
52	Kertasszó, Körtasszó		
53	Arany vőlgye		
54	Nagy-Böcs-fő		
55	Pintyó hegyi		
56	Kincses-lápa, Kincses-güdör		
57	Nagy-güdör		
58	Vagdasszó		
59	Ördög-tánc-lápa		
60	Daggasszó, Gaggasszó		
61	Kő felyi		
62	Csatáné-dőllő		
63	Bőcs		
64	Alsó-Bőcs		
65	Alsó-Bőcs-fő		
66	Felső-Bőcs		
67	Felső-Bőcs-fő		
68	Kődők-kő		
69	Kis-Akol-ág		
70	Nagy-Akol-ág		
71	Lenák		
72	Kis-orom		

73	Zelemér		
74	Forró-kút-fő		
75	Boros-kút-fő		
76	Szénégető-lápa		
77	Hosszú-ági-dőllő		
78	Forró-kút		
79	Szalajkaház		
80	Patak-fő		
81	Hársas-kút		
82	Málnás-fő		
83	Mánnás		
84	Hosszú-rét-dőllő		
85	Ölyűfészek		
86	Hosszú-ág		
87	Csurgófar		
88	Borostyányos		
89	Dusány		
90	Vaskapu		
91	Kelet-szebéd		
92	Váraszói-völgy		
93	Székfő		
94	Szebeni-kút		

95	Vásár-úti-dőllő		
96	Veres-vár-tető		
97	Pozdervás-güdör		
98	Róna-lápa		
99	Dávidtanya		
100	Kis-róna-lápa		
101	Szebéd-fő		
102	Nyugat-Szebéd, Szebéd		
103	Harasztos		
104	Csókás (-hegy)		
105	Csókás-vőgy		
106	Fenekes-fő		
107	Fenekes		
108	Széles-határ		
109	Hármas-határ		
110	Nyárjas		
111	Nyárjas-vőgy		
112	Kerekdél		
113	Kerekdél-lápa		
114	Istvánkörtvealja		
115	Demeterek		
116	Borzos-hajlás		

117	Kenyér-domb		
118	Molnár-lápa		
119	Setét-lápa		
120	Kis-Lugzós		
121	Nagy-Lugzós		
122	Lugzós-bérc		
123	Baglyas		
124	Verő-lápa		
125	Barca-lyuk		
126	Kis-Barca-lyuk		
127	Nagy-Barca-lyuk		
128	Barca-lyuk-hegy		
129	Cseres-lápa		
130	Cseres-lápa-vőgy		
131	Nagy-hajlás		
132	Hercseges-fő, Hercsekes-fő, Hercseges		
133	Nagy-Hercsekes		
134	Nagy Herceg		
135	Kis-Hercsekes		
136	Nagy-Ves és hercseges		
137	Lóhullás		
138	Lóhullás gödre		

139	Gyemer utá		
140	Gemeruta-bérc		
141	Boczátori-kút		
142	Nagy-Bocátor		
143	Kis-Bocátor		
144	Ördög-kő		
145	Nagy-Ves		
146	Nagy-Ves-orum		
147	Nagy-Ves-vőgy		
148	Önyves-bérc		
149	Nagy rét		
150	Kőhártya		
151	Farkaslyuk		
152	Farkaslyuk padja		
153	Kis-Ves		
154	Bagú-lyuk		
155	Bence-hajlás		
156	Antal-hegyes		
157	Oláh-láz		
158	Musakra fekvő bős		
159	Nagy-Musak		
160	Musák-hegyes		

161	Fornak-hegy		
162	Köves út		
163	Demjén földji		
164	Kis-Musak		
165	Vargabernát		
166	Vermes		
167	Kis-erdő-dőllő, Kis-erdő		
168	Epres-lápa		
169	Akó		
170	Nagy-ré-lápa		
171	Kis-ré-lápa		
172	Ré-lápa-orom		
173	Száraz-vermes		
174	Felső-Akasztó		
175	Alsó-Pados		
176	Akasztó		
177	Tó-árnyík		
178	Bakros-legelő		
179	Hintós vögy		
180	Vörösalja		
181	Hosszú-vögy, Hosszúrét		
182	Felső Forró-ág		

183	Alsó-Forró-ág		
184	Forró-ág-dőllő		
185	Felső-Pados		
186	Veres-bérc		
187	Alsó-akasztó		
188	Almás		
189	Rí-hely hídja		
190	Szénásszó-dőllő		
191	Varga-Bernát		
192	Tó hegyesi		
193	Veress		
194	Kis-veress		
195	Mátyás telki		
196	Domb alja dőllő		
197	Malom-domb		
198	Felső-Malom-lápa		
199	Alsó-Malom-lápa		
200	Zsidó temető		
201	Bak-hely		
202	Sira réti hídja		
203	Nagy-vögyi-patak		
204	Ereszvény Dűlő		

205	Szénvonó		
206	Plébánustagja		
207	Mocsolyás, Mocsolyák		
208	Sira rétji		
	Belterület:		
1	Csapás		
2	Felvég		
3	Almás		
4	Veres allya		
5	Nagy-güdör		
6	Panyikert		
7	Töviskert		
8	Pá sora		
9	Rác úr házak		
10	Kultúr, Kultúrház		
11	Csó köz		
12	Pajagecihad		
13	Busznya köz		
14	Hullaház, Ravatalozó		
15	Birkahad		
16	Rossz templom		

17	Bozsehad		
18	Vincehad		
19	Cigán köz, Cigány köz		
20	Patak		
21	Alvég		
22	Kotákhad		
23	Falunn-aló		
24	Kis szög		
25	Malomdombi ú		

Egyéb nevek, amelyek nem szerepelnek a gyűjtésben:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, Faragó Imre tanszéki mérnöknek, aki szeretettel fogadta felkérésemet témám vezetésére. Meglátásai és javaslatai nagy segítségemre voltak dolgozatom elkészítésében.

Köszönet illeti a Heves Megyei Levéltár és az Országos Széchenyi Könyvtár dolgozóit is, akik kutatásomban segítettek.

Külön köszönöm Pál István László polgármester úr munkáját, aki a kérdőívem kitöltése mellett részletes térképvázlatot készített az általa ismert földrajzi nevekről. Rajzával és a konzultációkkal nagyban segítette munkámat.

Továbbá köszönöm Pál Szilárdné, Pál Zsombor, Jambrik Regina, Tóthné Zay Andrea, Kovács Gusztáv, Kovács Gusztávné, Pál Szilárd, Molnár Pál, Kovács István, Kovács Istvánné, Kovács Gábor, Kovácsné Bakos Helga, Pál Miklósné, Pál Miklós, Szekeres Vilmos, Panyi Antalné, Pál István, Varga Sándor, Varga Sándorné, Janovicz Zoltán, Vincze Bálint, Vincze Ferenc, Vincze Ferencné, Vincze Viktor, Vincze Kristóf, Vincze Szabolcs, Vincze Szabolcsné, Panyi Antal, Janovicz Istvánné, Kovács Lászlóné és Pál Tivadar munkáját, akik kérdőívem kitöltésével és egyéb tanácsokkal segítettek.

Irodalomjegyzék

- ÁROKSZÁLLÁSY, ZOLTÁN (1977). *Bükk útikalauz*. Budapest: Sport.
- BÁBA, BARBARA, & NEMES, MAGDOLNA (2014). *Magyar földrajzi köznevek tára*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- BENKŐ, LORÁND (1947). *A Nyárádmente földrajzi nevei*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- ERDEI, FERENC, & KOVÁCS, BÉLA (1964). *A váraszói románkori templom feltárása és helyreállítása*. In F. Bakó (Szerk.), *Az Egri Múzeum Évkönyve II.* (old.: 181-210). Eger: Vízzy Ottó.
- FARAGÓ, IMRE (2014). *Földrajzi nevek*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Informatikai Kar. Forrás: http://mercator.elte.hu/~farago/foldrajzi_nevek_jegyzet_082.pdf. Letöltés dátuma: 2016.09.28.
- FARAGÓ, IMRE (2014). *Sokréttű térképészet II.* Forrás: http://mercator.elte.hu/~farago/sokretu_terkepeszet/konyv_2.html. Utolsó elérés dátuma: 2017.03.27.
- FÖLDRAJZINÉV-BIZOTTSÁG (1971). *Magyarország földrajzinév-tára I.* Budapest: MÉM Országos Földügyi és Térképészeti Hivatal.
- HAJDÚ MOHAROS, JÓZSEF, & HEVESI, ATTILA (1997). *A Kárpát-pannon térség tájtagoldódása*. In D. Karátson (Szerk.), *Pannon Enciklopédia - Magyarország földje* (old.: 274-284.). Budapest: Kertek 2000.
- HAJDÚ, MIHÁLY (1979). *A magyar névtudomány műszavai*. Névtani Értesítő 2, 18-28.
- HEFTY, GYULA ANDOR (1912). *A térszíni formák nevei a magyar népnyelvben*. Magyar Nyelvőr.
- HEGEDŰS, ANDRÁS (2004-2005). *Az Ózd–Pétervásárai-dombság természeti és kulturális értékei*. Holocén Természetvédelmi Egyesület. Forrás: <http://www.holocen.hu/index.php/dokumentumaink/letoltesek?download=14:az-ozd-petervasarai-dombsag-termeszeti-es-kulturalis-ertekei>. Letöltés dátuma: 2016.10.28.
- HOFFMANN, ISTVÁN (2007). *Helynevek nyelvi elemzése* (2. kiad.). Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- HUNFALVY, JÁNOS (1867). *Gömör és Kishont törvényesen egyesült vármegyék leírása*. Pest. Forrás: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/CsaladHely_MonografiaMegye_GomorEsKishontTörvényesenEgyesultVarmegyeLeirasa. Utolsó elérés dátuma: 2017.03.27.
- IFJ. REISZIG, EDE (1910). *Heves vármegye községei*. In S. Borovszky, *Magyarország vármegyéi és városai* (old.: 87). Országos Monografia Társaság. Forrás: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Borovszky_Heves. Utolsó elérés dátuma: 2017.03.26.
- KATONA, CSABA (2006). *Vajdavár - Homokkövidék*. Budapest: Kornétás Kiadó és Ker. Kft.

- KÁLNÁSI, ÁRPÁD (1996). *Szatmári helynévtípusok és történeti rétegződésük*. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézete 67.
- LÁNG, SÁNDOR (1953). Természeti földrajzi tanulmányok az Észak-magyarországi középhegységben. *Földrajzi Közlemények, I.*, 21-64.
- LŐRINCZE, LAJOS (1947). *Földrajzi neveink élete*. Budapest.
- LUKÁCS, LILLA (2003). A Kárpát-térség tájtagolása. *Prinz Gyula tájszemléletének és tájrajzi neveinek kartográfiai vonatkozásai (melléklet)*.
- MAÁ CZ, ENDRE (1955). Földrajzi tájszótár. Budapest: Honvédelmi Minisztérium Térképészeti Intézet. Forrás: <http://www.fsz.bme.hu/mtsz/mhk/tajszotar/tajszotar.htm>. Utolsó elérés dátuma: 2017.03.27.
- MAGYAR, ZOLTÁN (2011). *A magyar népi kultúra régiói 2. - Felföld, Erdély, Moldva*. Budapest: M-érték.
- MALONYAY, DEZSŐ (1922). A magyar nép művészete. *Hont, Nógrád, Heves, Gömör, Borsod magyar népe, a palócok művészete, V.* Budapest: Franklin-Társulat. Forrás: <http://mek.oszk.hu/01600/01671/html/index.html>. Utolsó elérés dátuma: 2017.03.26.
- MAROSI, SÁNDOR, & SOMOGYI, SÁNDOR (SZERK.). (1990). *Magyarország kistájainak katasztere I-II.* Budapest: MTA FKI.
- ORTUTAY, GYULA (SZERK.). (2006). Magyar néprajzi lexikon. Budapest: Arcanum Adatbázis Kft.
- PÉCSI, MÁRTON (1989). *Magyarország Nemzeti Atlasza*. Budapest: Kartográfiai Vállalat.
- PESTY, FRIGYES (2005). *Heves vármegye helynévtára*. (P. Bán, Szerk.) Eger: Heves Megyei Levéltár. Forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/HEVM_Fk_11. Letöltés dátuma: 2016.10.13.
- SZABÓ, KÁROLY (2000). *A történelem szavakba merevült múlt*. Balassagyarmat: Madách Imre Városi Könyvtár.
- UTASI, ZOLTÁN (2010). *A Vajdavár-vidék homokkőformáinak természeti értékei*. 269-280. Eger. Forrás: http://adatbazis.ttk.ektf.hu/uploads/papers/paper_705.pdf. Letöltés dátuma: 2016.10.13.
- VOIT, PÁL, & DERCSÉNYI, DEZSŐ (SZERK.). (1978). *Heves megye műemlékei III.* Budapest: Akadémiai Kiadó.

Nyilatkozat

Alulírott, Pál Márton nyilatkozom, hogy jelen szakdolgozatom teljes egészében saját, önálló szellemi termékem. A szakdolgozatot sem részben, sem egészében semmilyen más felsőfokú oktatási vagy egyéb intézménybe nem nyújtottam be. A szakdolgozatomban felhasznált, szerzői joggal védett anyagokra vonatkozó engedély a mellékletben megtalálható.

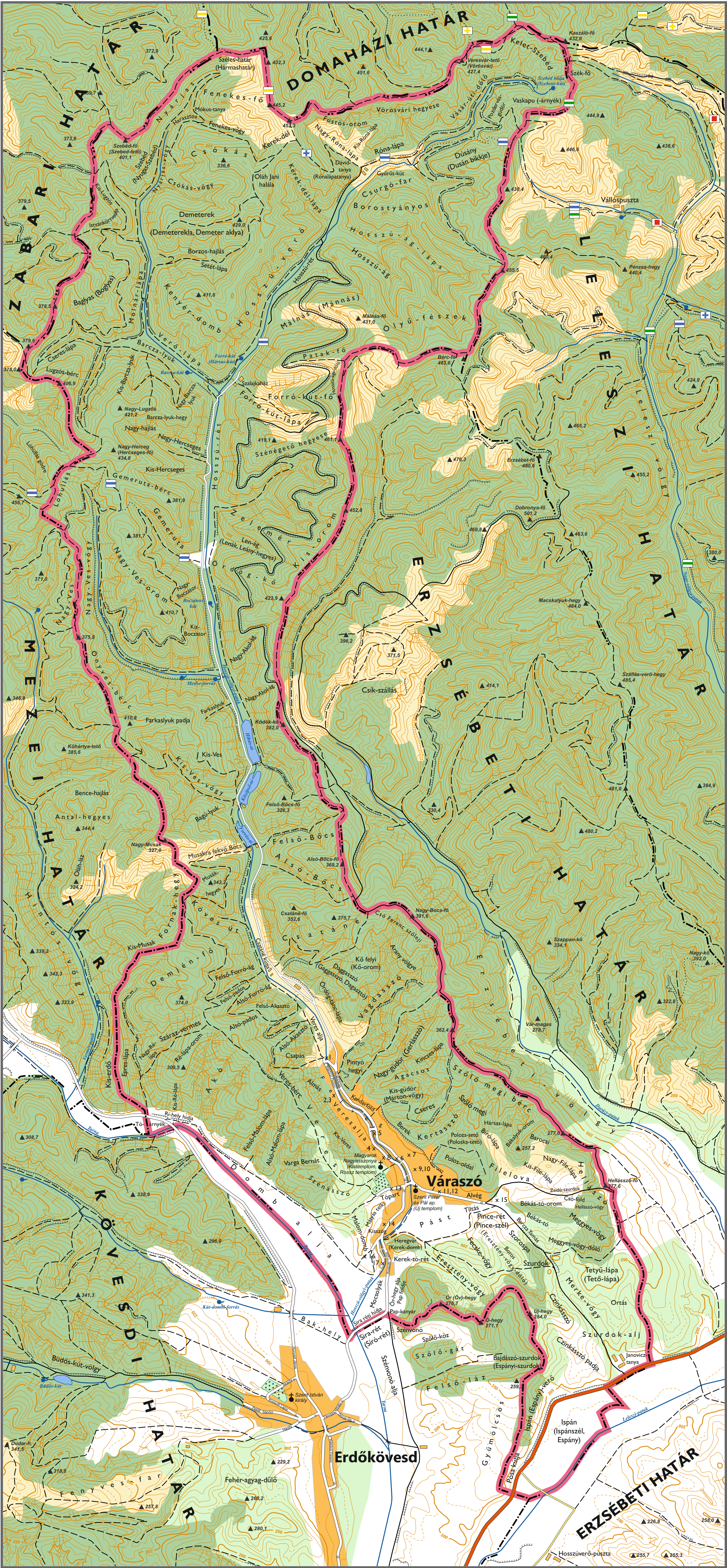
A témavezető által benyújtásra elfogadott szakdolgozat PDF formátumban való elektronikus publikálásához a tanszéki honlapon

HOZZÁJÁRULOK

NEM JÁRULOK HOZZÁ

Budapest, 2017. május 15.

.....
a hallgató aláírása

VÁRASZÓ

HELYNEVEI

1:20 000

Jelmagyarázat:

	Másodrendű főút		Talajút
	Összekötő út, egyéb műút		Székérút
	Erdészeti műút		Ösvény
	Javított talajút		
	Megyehatár		Település-határ
	Várászó határa		
	Erdő		Szántó
	Legelő		Rét, bokros terület
	Belterület		Temető
	Szent Péter és Pál ap.		Forrás
	Nagy-Herceg 434,8		Turistajelzés
	Híd		Gyaloghíd
	Különálló épület, tanya		
	Határnév, belterületnév		Vízrajzi név
	Cánkászó		
Várászó	Településnév		

Alapszintköz: 10 m

A térképen számmal jelölt helyek:

- 1 Csapás
- 2 Panyikert
- 3 Töviskert
- 4 Pá' sora
- 5 Rác úr házok
- 6 Kultúrház
- 7 Csó köz
- 8 Pajageci sor, Pajagecihad
- 9 Busznya köz
- 10 Birkahad
- 11 Bozsehad
- 12 Vincehad
- 13 Cigán' köz
- 14 Kotákhad
- 15 Falunn aló
- 16 Malomdombi út
- 17 Futrinka utca

A térkép a „Várászó helynevei” című ELTE TTK Földtudományi BSc szakdolgozat 4. sz. melléklete.

Pál Márton
2017